

Za više informacija ili naručivanje publikacije kontaktirajte:
Institut za intelektualno vlasništvo Bosne i Hercegovine

Adresa:

(sjedište) Kralja Petra Krešimira IV 8a, 88000 Mostar, BiH

Tel.: +387 36 334-381 / +387 36 334 382

Fax: +38736318-420

e-mail: mostar@ipr.gov.ba

Adresa:

(ispostava) Hamdije Ćemerlića 2/7, 71000 Sarajevo, BiH

Tel.: +387 33 652 765

Fax: +387 33 652 757

e-mail: sarajevo@ipr.ba

Adresa:

(ispostava) Ulica Bana dr. Lazarevića i Vase Pelagića, 78000 Banja Luka, BiH

Tel. +387 51 218 312 / +387 51 218 532

www.ipr.gov.ba

Svjetska organizacija za intelektualno vlasništvo (WIPO)

Adresa:

34, chemin des Colombettes

P.O. Box 18

CH-1211 Geneva 20

Switzerland

Tel.: +41 22 338 91 11

Fax: +41 22 740 18 12

e-mail: wipo.mail@wipo.int

Koordinacijski ured u New Yorku

Adresa:

2, United Nations Plaza

Suite 2525

New York, N.Y. 10017

United States of America

Tel.: +1212 963 6813

Fax: +1212 963 4801

e-mail: wipo@un.org

Posjetite **WIPO-ov** website:

http://www.wipo.int

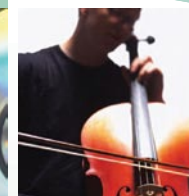
i naručite iz WIPO-ve elektroničke knjižare:

http://www.wipo.int/ebookshop

WIPO Publication No. 918 CR (Croatian) ISBN 978-92-805-1785-9

Edicija
„Primjena intelektualnog
vlasništva u poslovanju“ | Broj

4

KREATIVAN IZRAZ

Uvod u autorsko i
srodna prava za mala
i srednja poduzeća

SVJETSKA
ORGANIZACIJA ZA
INTELEKTUALNO
VLASNIŠTVO

Uvod

Ovo je četvrti priručnik iz edicije „Primjena intelektualnog vlasništva u poslovanju“. Priručnik daje uvod u autorsko i srodna prava za rukovoditelje u tvrtkama i poduzetnike. U njemu su jednostavnim jezikom objašnjeni, uglavnom oni aspekti autorskog prava i prakse koji utječu na poslovne strategije poduzeća.

Tradicionalno, poduzeća koja se bave tiskarskom djelatnosti, nakladništvom, glazbom i audiovizualnim djelima (film i TV), reklamom, komunikacijama i marketingom, obrtima, likovnom i izvođačkom umjetnosti, dizajnom i modom, kao i radiotelevizijskim emitiranjem, u svom poslovanju ovise o autorskom i srodnim pravima. Tijekom posljednja dva desetljeća softver, multimedija i, zapravo, sve gospodarske djelatnosti koje se temelje na digitalnom sadržaju, bilo na Internetu ili drugdje, počele su se oslanjati na učinkovitu autorskopravnu zaštitu, pogotovu od kada je nastupila revolucija u domeni digitalne zabave i marketinga. Rezultat toga je da će tijekom tipičnog radnog dana, u većini poduzeća, poslovni čovjek ili uposlenik biti u prilici da stvara ili koristi materijale koji su zaštićeni autorskim i srodnim pravima.

Cilj ovog priručnika je da osobito malim i srednjim poduzećima pomogne da:

- razumiju kako da zaštite djela koja stvore ili na kojima imaju autorsko pravo;
- izvuku najviše iz svog autorskog, odnosno srodnog prava i
- izbjegnu povredu tuđeg autorskog ili srodnog prava.

Priručnik može biti izrađen u verziji posebice prilagođenoj državi u kojoj se objavljuje putem suradnje s državnim institucijama i lokalnim partnerima, koji se slobodno mogu obratiti WIPO-u kako bi dobili primjerak smjernica za prilagodbu.

Kamil Idris,
generalni direktor WIPO-a

Sadržaj

	Stranica
1. Autorsko i srodna prava	3
2. Opseg i trajanje zaštite	8
3. Zaštita vaše izvorne tvorevine	24
4. Pravo vlasništva na autorskom pravu	31
5. Korist od autorskog i srodnih prava	35
6. Uporaba djela drugih nositelja prava	44
7. Ostvarivanje autorskog prava	52

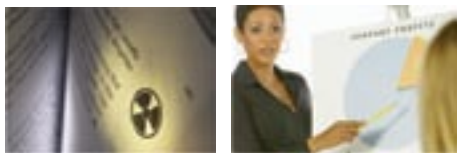
1. AUTORSKO I SRODNA PRAVA

Što je autorsko pravo?

Autorsko pravo osigurava autorima, skladateljima, računalnim programerima, dizajnerima internetskih stranica i drugim stvarateljima pravnu zaštitu za njihove književne, umjetničke, dramske ili druge tvorevine koje se uobičajeno nazivaju "djelo".

Autorskim pravom štiti se širok dijapazon izvornih djela, kao što su knjige, časopisi, novine, glazbena djela, slike, fotografije, skulpture, arhitektonska djela, film, računalni programi, videoigrice i izvorne baze podataka (vidi detaljan popis na str. 8).

Autorsko pravo daje autoru, odnosno stvaratelju djela raznolik **paket isključivih prava** na svom djelu tijekom ograničenog, ali prilično dugog vremenskog razdoblja. Ova prava omogućuju autoru da na različite načine **kontrolira ekonomsko iskorištavanje** svoga djela i da za to naplati naknadu. Autorsko pravo, također, osigurava "**moralna prava**", koja, između ostalog, štite autorov ugled i čast.

Priručnici za održavanje i prezentacije zaštićeni su autorskim pravom

Autorsko pravo i biznis

U većini gospodarskih subjekata neki oblici njihovog poslovanja zaštićeni su autorskim pravom. Primjeri toga, između ostalih, jesu: računalni programi ili softver, sadržaj na internetskim stranicama, katalozi proizvoda, bilteni, upute za uporabu ili priručnici za uporabu strojeva ili proizvoda široke potrošnje, priručnici za korisnike, popravak ili održavanje raznih vrsta opreme, grafika i tekst u literaturi koja se odnosi na proizvod, grafika i tekst na etiketama ili ambalaži, marketinški i oglašivački materijali na papiru, reklamnim panelima, internetskim stranicama itd. U većini zemalja autorskim pravom se, također, osigurava zaštita za skice, crteže ili dizajn proizvedene robe.

Što su srodna prava?

"Srodna prava" su prava interpretatora, proizvođača fonograma i emitera. U nekim zemljama, kao što su Sjedinjene Američke Države i Velika Britanija, ova prava su, jednostavno, uključena u autorsko pravo. Druge zemlje, kao što su Njemačka i Francuska, ova prava štite u sklopu posebne kategorije prava koja se naziva "susjedna prava".

Postoje tri vrste "srodnih prava":

- Prava **interpretatora** (primjerice, glumaca, glazbenika) na njihove interpretacije. Ona uključuju izvedbu uživo postojećeg umjetničkog, dramskog ili glazbenog djela, ili recitiranje ili čitanje uživo postojećeg književnog djela. Izvedeno djelo ne mora prethodno biti zapisano ni u jednom mediju ili obliku, a može biti u javnoj domeni ili zaštićeno autorskim pravom. Interpretacija može biti i improvizacija, izvorna, ili na bazi postojećeg djela.
- Prava **proizvođača zvučnih zapisa** (ili "fonograma") na njihove zapise (primjerice, kompakt-diskove) i
- Prava **emitera** na njihove radijske i televizijske emisije koje se emitiraju bežično, a u nekim zemljama i prava na emitiranje djela putem kablskih sustava (tzv. kablski prijenos). (Za više detalja o srodnim pravima vidi str. 17.)

Autorskim i srodnim pravima štite se djela različitih kategorija nositelja prava. Autorskim pravom se štite djela samih autora, a srodna prava se jamče određenim kategorijama pojedinaca ili gospodarskih subjekata koji imaju značajnu ulogu u izvedbi, priopćavanju

ili stavljanju na raspolaganje javnosti djela **koja mogu, ali i ne moraju biti predmetom zaštite autorskim pravom.**

Primjer: U slučaju pjesme autorskim pravom se štiti glazba skladatelja i riječi autora teksta. Srodna prava bi se odnosila na:

- Izvedbu glazbenika i pjevača koji izvode pjesmu;
- Zvučni zapis proizvođača fonograma koji obuhvaća tu pjesmu i
- Emisiju proizvođača i emitera, koja sadrži tu pjesmu.

Koji je značaj autorskog i srodnih prava za vašu gospodarsku djelatnost?

Autorskim pravom se štite književni, umjetnički, dramski i drugi stvaralački elementi proizvoda ili usluge, što daje mogućnost nositelju autorskog prava da spriječi da te izvorne elemente koriste drugi. Autorsko i srodna prava daju mogućnost gospodarskom subjektu:

- **Da kontrolira komercijalnu uporabu izvornih djela**, kao što su knjige, glazba, filmovi, računalni programi, izvorne baze podataka, oglasi, sadržaj na internetskim stranicama, videoigrice, zvučni zapisi, radijski i televizijski programi ili bilo koja druga djela koja zadovoljavaju kriterije izvornosti. Djela koja su zaštićena autorskim i srodnim pravima druge osobe ne smiju umnožavati ili koristiti u komercijalne svrhe bez prethodne dozvole nositelja prava. Zahvaljujući takvoj isključivosti u uporabi autorskog i srodnih prava, zaštićena djela omogućuju gospodarskom subjektu da stekne održivu konkurentsku prednost na tržištu.
- **Da ostvaruje prihod**: Kao i vlasnik imovine, titular autorskog i srodnih prava na neko djelo može koristiti to djelo, prodati ga, darovati ili ostaviti u nasljedstvo. Postoje različiti načini za komercijalizaciju autorskog i srodnih prava. Jedna mogućnost je da se napravi i prodaju više primjeraka djela

zaštićenog autorskim i srodnim pravima (primjerice, fotografije); druga je da se autorsko pravo proda (prenese) na drugu osobu ili gospodarski subjekt. Na koncu, treća - i najčešće birana mogućnost – jeste da se odobri licenca, tj. da se drugoj osobi ili gospodarskom subjektu dopusti koristiti djelo zaštićeno autorskim pravom uz plaćanje odgovarajuće naknade, sukladno sporazumno utvrđenim uvjetima (vidi str. 36).

- **Da pribavi sredstva**: Gospodarski subjekt koji posjeduje imovinu u vidu autorskog i srodnih prava (primjerice, portfelj koji obuhvaća prava distribucije za određeni broj filmova) može pozajmiti novac od financijske institucije koristeći takav skup prava kao jamstvo, tako što će investitorima i zajmodavcima dopustiti pravo zalogu u odnosu na ta prava.
- **Da pokrene postupak protiv povredioća prava**: Autorsko pravo omogućuje nositeljima prava da pokrenu postupak pred sudom protiv bilo koje osobe koja povrijedi isključiva prava nositelja autorskog prava, i u tome postupku zahtijeva naknadu materijalne štete, kao i uništavanje predmeta povrede, te naplatu odvetničkih tarifa. U nekim zemljama povredioći autorskog prava koji su tu povredu počinili namjerno, podliježu kaznenim sankcijama.

- **Da koristi djela drugih nositelja prava:** Uporabom djela zaštićenih autorskim i srodnim pravima drugih titulara u komercijalne svrhe može se povećati vrijednost ili učinkovitost vašeg poslovanja, uključujući i jačanje imidža. Primjerice, dojam klijenta o restoranu, baru, prodavaonici ili o zračnom prijevozniku je bolji ako se, dok koristi uslugu ili se nalazi u poslovnim prostorijama, pušta glazba. U većini zemalja za ovakvu uporabu glazbe potrebno je prethodno pribaviti dopuštenje nositelja autorskog i srodnih prava, u obliku dozvole za uporabu te glazbe za konkretnu namjenu. Razumijevanje autorskog i srodnih prava će vam pomoći da točno znate kada je potrebna dozvola i kako da je pribavite. Pribavljanje dozvole od nositelja autorskog,

odnosno srodnih prava, za uporabu njegovog djela za neku konkretnu svrhu često je najbolji način da izbjegnute sporove koji bi mogli prerasti u duge, neizvjesne i skupe postupke pred sudom.

Kako pribaviti autorsko i srodna prava?

Gotovo sve zemlje diljem svijeta imaju jedan ili više nacionalnih zakona koji uređuju autorsko i srodna prava. Pošto među zakonima o autorskom i srodnim pravima različitih zemalja postoje značajne razlike, preporučuje se konzultirati relevantne nacionalne zakone o autorskom, odnosno srodnim pravima, odnosno tražiti pravni savjet od kompetentnog stručnjaka, prije nego donesete bilo kakvu ključnu poslovnu odluku u svezi sa autorskim, odnosno srodnim pravima.

Veliki broj zemalja je potpisao nekoliko značajnih **međunarodnih ugovora** na osnovi kojih je, u dobroj mjeri, izvršena harmonizacija glede razine zaštite autorskog i srodnih prava u različitim zemljama. Zahvaljujući tomu, u veoma velikom broju zemalja omogućeno je da djela uživaju autorskopravnu zaštitu **bez ikakvih formalnosti ili zahtjeva glede registracije**. Popis glavnih međunarodnih ugovora dan je u Aneksu III.

Većina gospodarskih subjekata tiska brošure ili objavljuje oglase koji se baziraju na materijalu zaštićenom autorskim pravom

Postoje li druga pravna sredstva za zaštitu izvornih tvorevina?

Ovisno o vrsti djela, a s ciljem zaštite svojih poslovnih interesa, možete koristiti jedno ili više od sljedećih prava intelektualnog vlasništva:

- **Žig.** Žig osigurava isključivo pravo na određeni znak (riječ, logo, boju ili njihovu kombinaciju), što omogućava razlikovanje proizvoda jednog gospodarskog subjekta od proizvoda nekog drugog.
- **Industrijski dizajn.** Isključivo pravo na ukrasne ili estetske značajke određenog proizvoda može se ostvariti zaštitom industrijskog dizajna, koja je u nekim zemljama poznata i kao "patenti za dizajn".
- **Patent.** Patentom se može zaštititi izum koji ispunjava kriterije novosti, inventivne razine i industrijske primjenjivosti.
- **Povjerljive poslovne informacije** koje imaju komercijalnu vrijednost mogu biti zaštićene kao poslovna tajna ukoliko njihov imatelj poduzme razumne korake da takve informacije zadrži kao povjerljive ili tajne.

- **Zakoni o nelojalnoj konkurenciji** mogu vam omogućiti da pokrenete postupak protiv nelojalnog poslovnog ponašanja konkurenata. Zaštita na osnovi zakona o nelojalnoj konkurenciji često može pružiti i neke dodatne mjere zaštite od kopiranja raznih osobina proizvoda izvan onoga što omogućuju pojedinačna prava intelektualnog vlasništva. Ipak, općenito govoreći, zaštita sukladno zakonima koji uređuju pojedinačna prava intelektualnog vlasništva jača je od zaštite koju pružaju općeniti nacionalni propisi protiv nelojalne konkurencije.

Ponekad se za zaštitu djela koja zadovoljavaju kriterije izvornosti koristi niz prava intelektualnog vlasništva (istodobno ili u slijedu). Primjerice, Mickey Mouse je zaštićen autorskim pravom i žigovnim pravom. © Disney Enterprises Inc. Korišteno uz dopuštenje The Walt Disney Company

2. OPSEG I TRAJANJE ZAŠTITE

Koje se kategorije ili vrste djela štite autorskim pravom?

U većini zemalja povijest autorskog prava pokazuje postupno proširivanje vrsta djela koja se njime štite. Iako nacionalni zakoni o autorskom pravu, uglavnom, ne sadrže konačan popis djela, ipak, sadrže niz kategorija djela koje su često široke i dosta fleksibilne. Kategorije ili vrste djela zaštićene u većini zemalja uključuju:

- Književna djela (primjerice, knjige, časopisi, novine, tehnička dokumentacija, priručnici sa uputama, katalozi, tabele i kompilacije književnih djela);
- Glazbena djela ili skladbe, uključujući kompilacije;
- Dramska djela (uključuju ne samo kazališne komade nego i, primjerice, program obuke za prodajnu djelatnost zabilježen na videokazeti);
- Umjetnička djela (kao što su karikature, crteži, slike, skulpture i računalna grafika);
- Fotografiska djela (na papiru i u digitalnom obliku);
- Računalni programi i softver (vidi uokvireni tekst na str. 9);

- Neke vrste baza podataka (vidi uokvireni tekst na str. 11);
- Mape, globuse, grafikone, dijagrame, nacрте i tehničke crteže;
- Oglase, komercijalni tiskani materijal i etikete;
- Kinematografska djela, uključujući igrane filmove, televizijske zabavne emisije i programe na Internetu;
- Multimedijalne proizvode (vidi uokvireni tekst na str. 24) i
- U nekim zemljama djela primijenjene umjetnosti (kao što su umjetnički nakit, zidne tapete i tepisi) (vidi uokvireni tekst na str. 14).

Autorskim pravom štite se **tiskana djela**, kao i djela kreirana na **elektronskom ili digitalnom mediju**, ili na tim medijima pohranjena.

Činjenica da se djelo koje je u digitalnoj formi može čitati samo pomoću računala - zato što se sastoji samo od jedinica i nula - ne utječe na njegovu zaštitu autorskim pravom.

Mape

Glazba i video

Zaštita računalnih programa i softvera

S digitalnog stajališta, nema apsolutno nikakve razlike između teksta, zvuka, grafike, fotografije, glazbe, animacije, videa... i softvera. Međutim, jedna bitna razlika razdvaja računalne programe od svega ostalog. Dok su tekst, zvuk, grafika itd., prema svojoj prirodi, uglavnom **pasivni**, programi su, za razliku od njih, u biti, aktivni. U tom smislu vodi se velika rasprava o tome je li zakon o autorskom pravu pogodan za zaštitu računalnih programa.

U praksi postoji mnogo načina da se zaštite različiti elementi računalnog programa:

- Autorskim pravom se štiti autorov izvorni izraz u nekom računalnom programu, kao "književno djelo". Izvorni kôd se, dakle, može promatrati kao književno djelo čitljivo za čovjeka, koje izražava ideje softverskih inženjera koji su ga kreirali. Instrukcije čitljive za čovjeka (izvorni kôd) nisu jedine koje se smatraju književnim djelom ili "pisanim izrazom", nego se njima smatraju i binarne, strojno čitljive instrukcije (strojni jezik), te su i one zaštićene **autorskim pravom**. Međutim, ekonomska vrijednost strojnog jezika zaštićenog autorskim pravom proistječe izravno iz funkcionalnih ciljeva omogućenih softverom. Strojni jezik je ono što omogućuje funkcioniranje računala, to je ono što se distribuira

javnosti u obliku softvera dostupnog u maloprodaji. Vrijeme u koje se softverski proizvod stavlja u prodaju ima veliki značaj na tržištu za maloprodajni softver. Naime, proizvođači softvera imaju ograničeno razdoblje u kojem mogu ostvariti prednost u odnosu na konkurenciju. Autorsko pravo produljava to razdoblje prednosti na cjelokupno vrijeme trajanja zaštite, davanjem autorima isključivih prava na proizvodnju izvedenih djela.

- U nekim zemljama funkcionalni elementi računalnih programa (tj. izumi koji se odnose na računalne programe) mogu se štiti **patentom**, a u drugim zemljama sve vrste softvera su izričito isključene iz patentne zaštite.
- Uobičajena komercijalna praksa je da se, osim zaštite osigurane autorskim pravom, izvorni kôd računalnih programa čuva i kao **poslovna tajna**.
- Odredene karakteristike računalnih programa, kao što su ikonice na ekranu računala, u nekim zemljama mogu biti zaštićene kao **industrijski dizajn**.
- Ugovor, sukladno pravilima **ugovornog prava**, ostaje glavni oblik pravne zaštite, dopunjujući ili čak i nadomještajući prava intelektualnog vlasništva. Često se takva dodatna zaštita na osnovi ugovora, odnosno ugovora o licenci označava kao "superautorsko pravo". Nije čudo što takva dodatna zaštita često privlači

negativnu pozornost, jer se može smatrati zlouporabom dominantne pozicije.

- Proteklih godina mnoge zemlje sve više koriste **kazneno pravo** za reguliranje pristupa informacijskim tehnologijama, uključujući i softver.
- Osim pravne zaštite, novi oblik zaštite softvera pruža sama **tehnologija**; primjerice, kroz program za zaštitu pristupa i primjene metoda šifriranja. Na taj način tehnologija omogućava domišljatim proizvođačima da ostvare vlastitu, dodatnu, izvanpravnu zaštitu. Primjerice, radi zaštite svog strojnog jezika, proizvođač videoigrice mogao bi se osloniti na tehnologiju zaštite pristupa i/ili na autorsko pravo.

U isto vrijeme mora se naglasiti da neki elementi softvera jednostavno ne mogu biti predmetom autorskopravne zaštite. Načini funkcioniranja (primjerice, komande menija) uglavnom, ne mogu biti zaštićeni autorskim pravom ukoliko ne sadrže osobito individualne ili umjetničke elemente. Isto tako, grafičko korisničko sučelje, engleski Graphical User Interface (GUI), ne može biti zaštićeno autorskim pravom ukoliko ne sadrži osobito značajne izvorne elemente.

Autorskopravna zaštita osobito značajnih izvornih elemenata računalnog softvera:

- Ne zahtijeva registraciju (vidi str. 24);
- Stoga, nije je skupo dobiti;
- Traje dugo (vidi str. 23);
- Osigurava ograničenu zaštitu, jer pokriva samo konkretan način na koji su, u danom programu, **izražene** ideje, sustavi i procesi integrirani u softver (vidi str. 13);
- Ne pruža zaštitu ideje, sustava ili samog postupka. Drugim riječima, autorskim pravom se osigurava zaštita od neovlaštenog umnožavanja ili uporabe izvornog kôda, strojnog jezika, izvršnog programa, sučelja i korisničkog priručnika s uputama, ali ne i funkcija, ideja, procedura, postupaka, algoritama koji su u osnovi softvera, ili metoda funkcioniranja, ili logike korištene u softveru. Ovi ponekad mogu biti zaštićeni patentom, ili čuvanjem programa kao poslovne tajne.

Neovisno o tomu uzimaju li se u obzir pravne ili tehnološke mjere, današnja situacija proizvođačima softvera omogućuje do sada nezabilježenu zaštitu njihovih proizvoda pod uvjetom da je žele razumjeti i koristiti kao sastavni dio svoje poslovne strategije. Postoji, međutim, i dodatni izazov. Pomoću samo nekoliko pritisaka na dugme miša ili na tipkovnicu osobnog računala i adrese na Internetu moguće je izraditi savršenu kopiju

digitalnog djela i poslati ga bilo gdje u svijet.

Važno je napomenuti da se danas, kada postoje veliki i složeni računalni programi, najveći dio povreda autorskog prava sastoji od doslovnog kopiranja ili neovlaštene distribucije

računalnog programa. U većini takvih slučajeva nije potrebno razmatrati predstavljaju li neke sličnosti izvornu kreaciju (zaštićenu autorskim pravom) ili funkciju (koja nije zaštićena autorskim pravom).

Zaštita baza podataka

Baza podataka je zbroj informacija organiziranih na sustavan način radi lakšeg pristupa i analize. Ona može biti na papiru ili u elektronskom obliku. Zakon o autorskom pravu je primarni način zakonske zaštite baza podataka.

Međutim, **nisu sve baze podataka zaštićene autorskim pravom**, a čak i one koje jesu mogu uživati veoma **ograničenu zaštitu**.

- U nekim zemljama (primjerice, u Sjedinjenim Američkim Državama) baze podataka se štite autorskim pravom samo ukoliko su izabrane, koordinirane ili uređene na način koji ih čini dostatno **izvornim**. Međutim, iscrpne baze podataka i baze podataka u kojima su podaci uređeni sukladno osnovnim pravilima (primjerice, abecednim redom, kao u telefonskom imeniku) obično nisu zaštićene autorskim pravom u tim zemljama (međutim, ponekad mogu biti zaštićene **zakonom o nelojalnoj konkurenciji**).

- U drugim zemljama, uglavnom u Europi, **neizvorne baze podataka** su zaštićene pravom *sui generis*, koje se naziva **pravo na bazu podataka**. Time se bazama podataka osigurava mnogo šira zaštita. Spomenuto pravo tvorcima baza podataka omogućuje da podnesu tužbe protiv konkurenata ukoliko ovi izdvajaju i koriste znatan dio (kvantitativno ili kvalitativno) baze podataka pod uvjetom da je u pribavljanje, verifikaciju ili prezentaciju sadržaja podataka izvršeno **značajno ulaganje**. Ukoliko baza podataka ima dostatno visoku razinu izvornosti strukture, ona je, također, zaštićena autorskim pravom.

Kada je baza podataka zaštićena autorskim pravom, štiti se **samo način selekcije i prezentacije** baze podataka, ali ne i njezin sadržaj.

Koje kriterije za zaštitu djela treba zadovoljiti?

Da bi bilo podobno za autorskopravnu zaštitu, djelo mora biti **izvorno**. Izvorno je ono djelo koje prema svome izrazu potječe od autora, što znači da je stvoreno **samostalno**, a ne kopiranjem tuđeg djela ili materijala koji je u javnoj domeni. Točno značenje pojma izvornosti u zakonima o autorskom pravu razlikuje se od zemlje do zemlje. U svakom slučaju, izvornost se odnosi na **oblik izražavanja**, a ne na ideju koja leži u osnovi djela (vidi str. 13).

U nekim zemljama zahtijeva se da djelo bude **zabilježeno u materijalnom obliku**. Proces bilježenja uključuje, primjerice, da djelo bude napisano na papiru, memorirano na disku, naslikano na platnu ili zabilježeno na vrpci. Dakle, koreografska djela ili improvizirani govori ili glazbene izvedbe kojih nema na notnim zapisima, ili koji nisu zabilježeni ne podliježu zaštiti. Definicija pojma "bilježenje" obično isključuje privremene reprodukcije, kao što su one koje se nakratko projiciraju na ekranu, ili koje se prikazuju elektronskim putem na televiziji ili sličnom uređaju, ili one koje se trenutačno zabilježe u "memoriji" računala. Djelo može zabilježiti sam autor ili netko drugi uz autorovo dopuštenje. Smatra se da je emitiranje djela koje sadrži zvuk ili slike zabilježeno ukoliko se zapisivanje tog djela vrši

istodobno s njegovim emitiranjem. Takvo djelo može biti zabilježeno u dvije vrste materijalnih predmeta: u fonogramima ili kopijama. Kopije mogu biti fizičke (tiskani ili netiskani medij, kao što je računalni čip) ili digitalne (računalni programi i kompilacije baza podataka).

Autorskim pravom se štite i objavljena i neobjavljena djela.

Stvaranje izvornog djela obuhvaća rad, vještinu, vrijeme, domišljatost, izbor ili mentalni napor. Međutim, djelo uživa autorskopravnu zaštitu **bez obzira na njegove kreativne elemente, kvalitetu ili vrijednost**, a ne mora imati bilo kakvu književnu ili umjetničku vrijednost. Autorsko pravo se, također, odnosi na, primjerice, oznake na ambalaži, recepte, čisto tehničke upute, priručnike sa uputama ili tehničke crteže, kao i na crteže koje je napravilo, primjerice, neko trogodišnje dijete.

Skice i tehnički crteži za arhitektonska djela, konstruirane predmete, strojeve, igračke, odjeću itd. zaštićeni su autorskim pravom.

Koji aspekti djela nisu zaštićeni autorskim pravom?

- **Ideje ili koncepti.** Autorsko pravo štiti samo način na koji su ideje ili koncepti izraženi u nekom konkretnom djelu. Njime se ne osigurava zaštita ideje, koncepta, otkrića, metode rada, načela, procedure, postupka ili sustava koji leže u osnovi djela bez obzira na oblik u kojem je to opisano u djelu ili integrirano u djelo. Iako koncept ili metoda rada nije predmet autorskopravne zaštite, pisane upute ili crteži pomoću kojih se objašnjava ili ilustrira koncept ili metoda uživaju autorskopravnu zaštitu.

Primjer: Vaše poduzeće je nositelj autorskog prava na priručnik sa uputama u kojem se opisuje sustav za proizvodnju piva. Zahvaljujući autorskom pravu na ovaj priručnik, vi ćete moći spriječiti druge da kopiraju način na koji ste napisali priručnik, kao i izraze i ilustracije koje ste uporabili. Međutim, time ne sprečavate konkurente da koriste strojeve, postupke i metode proizvodnje i prodaje proizvoda opisane u priručniku, ili da napišu drugi priručnik za pivovaru.

- **Činjenice ili informacije.** Autorsko pravo ne pruža zaštitu za činjenice ili informacije - znanstvene, povijesne, biografske činjenice ili vijesti – nego samo za način na koji su te

činjenice ili informacije izražene, izabrane ili uređene (vidi, također, uokvireni tekst o zaštiti baza podataka, str. 11).

Primjer: Biografija obuhvaća mnogo činjenica o životu neke osobe. Autor je možda uložio dosta vremena i truda da utvrdi činjenice koje prethodno nisu bile poznate. Ipak, drugi mogu slobodno koristiti te činjenice ukoliko ne kopiraju konkretan način na koji su te činjenice izražene. Isto tako, svatko može koristiti informacije iz recepta da bi skuhaio neko jelo, ali ne smije bez dozvole umnožavati taj recept.

- **Nazivi, naslovi, slogani i druge kratke rečenice** su, općenito, isključeni iz autorskopravne zaštite. Međutim, u nekim zemljama ova zaštita je dopuštena ako imaju izražene osobine izvornosti. Naziv proizvoda ili neki reklamni slogan obično neće biti zaštićen autorskim pravom, ali se može štititi žigom (vidi str. 7), ili na osnovi odredaba o nelojalnoj konkurenciji. S druge strane, logo može biti zaštićen i autorskim pravom i žigom ukoliko su ispunjeni odgovarajući uvjeti za takvu zaštitu.
- **Službena državna djela** (kao što su zakoni ili mišljenja suda) u nekim zemljama ne podliježu autorskopravnoj zaštiti (vidi str. 32).

- **Djela primijenjene umjetnosti.** U nekim zemljama djela primijenjene umjetnosti nemaju autorskopravnu zaštitu. U tim zemljama, na osnovi zakona o industrijskom dizajnu, ukrasni aspekti djela mogu biti zaštićeni kao industrijski dizajn (vidi uokvireni tekst, dolje). Međutim, autorskopravnom zaštitom bit će obuhvaćene slikovne, grafičke ili trodimenzionalne karakteristike koje mogu biti "identificirane zasebno od uporabnog aspekta" nekog predmeta.

Koja prava pruža autorskopravna zaštita?

Autorsko pravo osigurava dva skupa prava. Imovinska prava štite autorov ekonomski interes ili ekonomski interes nositelja prava u mogućoj komercijalnoj dobiti. Moralna prava štite autorov stvaralački integritet i ugled izražen putem djela.

Što su imovinska prava?

Imovinska prava daju nositelju autorskog prava **isključivo pravo** da dopusti ili zabrani određenu uporabu djela. **Isključivo** znači da nitko drugi ne može koristiti ta prava bez prethodno pribavljene dozvole nositelja autorskog prava. Opseg tih prava i njihovo ograničavanje, te iznimke se razlikuju ovisno o vrsti djela o kojem je riječ i o relevantnom državnom zakonu o autorskom pravu. Imovinska prava predstavljaju više od pukog "prava na kopiranje djela"; naglasak nije isključivo na ovom pravu nego na nekoliko različitih prava, usmjerenih na sprečavanje drugih da na nepošten način koriste stvaralački rad izvornog nositelja autorskog prava. Općenito, imovinska prava uključuju isključivo pravo na:

Djela primijenjene umjetnosti – preklapanje između autorskog prava i prava na dizajn

Djela primijenjene umjetnosti su umjetnička djela koja se koriste u industrijske svrhe tako što se inkorporiraju u proizvode za svakodnevnu uporabu. Tipičan primjer predstavljaju nakit, lampe i namještaj. Djela primijenjene umjetnosti su dvostruke prirode: ona mogu biti smatrana umjetničkim djelom, međutim, njihovo iskorištavanje i uporaba se ne odvijaju na posebnim

tržištima umjetnina nego na tržištu proizvoda opće namjene. To ih stavlja na graničnu crtu između zaštite koja se osigurava autorskim pravom i zaštite industrijskog dizajna. **Zaštita koju uživaju djela primijenjene umjetnosti u velikoj se mjeri razlikuje od zemlje do zemlje.** Iako u nekim zemljama ove dvije vrste zaštite mogu postojati paralelno, to nije uvijek slučaj. Stoga, da bi se točno znalo kakva je situacija u konkretnoj zemlji, **preporučuje se da se konzultira nacionalni stručnjak za intelektualno vlasništvo.**

- **Umnožavanje djela na različite načine.** Primjerice, umnožavanje CD-a, fotokopiranje knjige, preuzimanje računalnog programa, digitalizacija fotografije i njezino skladištenje na tvrdi disk, skeniranje teksta, tiskanje lika iz crtanog filma na majici ili unošenje dijela neke pjesme u neku novu pjesmu. To je jedna od najvažnijih ovlasti koje osigurava autorsko pravo.
- **Distribuciju primjeraka djela.** Na osnovi autorskog prava nositelj tog prava može zabraniti drugima neovlaštenu prodaju, davanje u najam ili licenciranje primjeraka djela. Međutim, tu postoji važna iznimka: u većini zemalja pravo distribucije prestaje nakon prve prodaje ili prijenosa prava vlasništva na određenom primjerku. Drugim riječima, nositelj autorskog prava može kontrolirati samo "prvu prodaju" primjerka djela, uključujući i vrijeme prodaje, te druge uvjete. Međutim, čim se određeni primjerak proda, nositelj autorskog prava nema nikakva prava glede toga kako će primjerak biti dalje distribuiran na teritoriju određene zemlje, odnosno zemalja. Kupac može preprodati primjerak, ili ga predati drugome, ali ga ne može umnožavati ili na bazi njega praviti izvedena djela (vidi daljnji tekst).
- **Davanje primjeraka djela u najam.** Ovo pravo se odnosi na određene vrste djela, kao što su kinematografska djela, glazbena djela ili računalni programi. Međutim, ovo pravo ne obuhvaća računalne programe koji su sastavni dio nekog industrijskog proizvoda, primjerice, programa za kontrolu paljenja iznajmljenog automobila .
- **Prevođenje ili adaptaciju djela.** Takva djela se, također, zovu **izvedena djela**, odnosno **nova djela koja se baziraju na zaštićenom djelu**. To je, primjerice, prijevod priručnika sa instrukcijama sa engleskog na druge jezike, ekranizacija romana (igrani film), prebacivanje računalnog programa u drugi računalni jezik, pravljenje drugačijeg glazbenog aranžmana, ili pravljenje igračke na bazi lika iz crtanog filma. Međutim, u mnogim zemljama postoje važne iznimke od isključivih prava glede stvaranja izvedenih djela; primjerice, ako zakonito posjedujete primjerak nekog računalnog programa, možete ga prilagoditi ili modificirati samo za potrebe njegove redovite uporabe.
- **Javna izvedba i javno priopćavanje.** Ovo obuhvaća isključivo pravo na priopćavanje djela javnom izvedbom, recitacije, emitiranje ili priopćavanje putem radija, kabela, satelita ili televizije, ili putem prijenosa na Internetu. Djelo se **javno izvodi** kada se izvodi na mjestu

dostupnom javnosti, odnosno gdje su, osim najbliže obitelji i prijatelja, nazočne i druge osobe. Pravo izvedbe je ograničeno na književna, glazbena i audiovizualna djela, a pravo na javno priopćavanje obuhvaća sve kategorije djela.

- **Naplata postotka od prodajne cijene u slučaju preprodaje djela.** Ovo je poznato kao pravo preprodaje ili *droit de suite*. Ovo pravo je dostupno samo u nekim zemljama i obično je ograničeno na određene vrste djela (primjerice, slike, crteže, grafičke otiske, kolaže, skulpture, gravure, tapiserije, keramiku, staklo, izvorne rukopise itd.). Na osnovi prava preprodaje stvaratelj ima pravo dobiti dio profita od ponovne prodaje djela pod uvjetom da do takve prodaje dođe na određen način. Taj dio obično iznosi od 2% do 5% od ukupne prodajne cijene.
- **Činidba djela dostupnim** javnosti na Internetu, i to tako da se pristup dobiva na zahtjev, s mjesta i u vrijeme prema individualnom izboru određene osobe. Ovime je posebno obuhvaćena interaktivna komunikacija “na zahtjev” putem Interneta.

Svaka osoba ili gospodarski subjekt koji žele koristiti zaštićena djela u bilo koju navedenu svrhu moraju, prema pravilu, prethodno pribaviti dozvolu nositelja autorskog prava. Iako su prava nositelja autorskog prava isključiva, ona su ograničena vremenski (vidi str. 23) i podliježu nekim važnim iznimkama i ograničenjima (vidi str. 47).

Što su moralna prava?

Moralna prava se temelje na francuskoj tradiciji *droit d'auteur*, prema kojoj se intelektualne tvorevine smatraju utjelovljenjem duha ili duše stvaratelja. U anglosaksonskoj tradiciji običajnog prava autorsko i srodna prava se smatraju pravom vlasništva, što znači da se svaka tvorevina može kupiti, prodati ili dati u zakup, slično kao kuća ili automobil.

Većina zemalja priznaje moralna prava, međutim, opseg tih prava se u velikoj mjeri razlikuje i ona nisu u svim zemljama utvrđena u sklopu samog zakona o autorskom pravu. Većina zemalja priznaje, najmanje, sljedeće dvije vrste moralnih prava:

- **Pravo da se bude označen autorom djela** (“pravo autorstva” ili “pravo paterniteta”). Kada se autorsko djelo reproducira, objavljuje, čini dostupnim ili priopćava publici, ili izlaže u javnosti, osoba koja je odgovorna za obnašanje te radnje mora osigurati da autorovo ime bude istaknuto na djelu, ili u svezi s njim, kad god je to razumno moguće i
- **Pravo na zaštitu integriteta djela.** Ovime se zabranjuje unošenje u djelo bilo kakvih izmjena koje bi mogle nanijeti štetu autorovoj časti ili ugledu.

Za razliku od imovinskih prava, moralna prava **nisu prenosiva** na drugog pošto ona pripadaju stvaratelju osobno (ali mogu biti prenesena na nasljednike stvaratelja). Čak i kada se imovinska prava na djelo prodaju nekom drugom, stvaratelj zadržava moralna prava na to djelo. Međutim, u nekim zemljama autor ili stvaratelj može se **odreći svojih moralnih prava putem pisanog ugovora**, čime pristaje da ne koristi svoja moralna prava, u cijelosti ili djelomično.

Manji broj zemalja, kojih je s vremenom sve više, osiguravaju zaštitu moralnih prava interpretatora u odnosu na interpretaciju.

Moralna prava interpretatora u svezi s njihovim izvedbama uživo, ili izvedbama zabilježenim na fonogramima, postoje i nakon prijenosa imovinskih prava i uključuju:

- Pravo da bude označen izvodačem svoje interpretacije osim kada je neoznačavanje određeno načinom uporabe izvedbe i
- Pravo interpretatora da ospori prepravak, oštećenje ili drugu izmjenu izvedbi, koja bi štetila njegovom ugledu.

Koja prava osiguravaju “srodna prava”?

Interpretatori (primjerice, glumci, glazbenici, plesači) imaju isključivo pravo da dopuste ili zabrane bilježenje (snimanje) svoje izvedbe uživo u cijelosti ili u znatnom dijelu, na bilo kojem mediju, javno priopćavanje, emitiranje, ili kabelsko emitiranje, kao i reproduciranje zapisa njihovih interpretacija načinjenih uživo. U nekim zemljama, kao što su države članice Europske unije, interpretatori, također, imaju isključivo pravo dopustiti ili zabraniti iznajmljivanje ili posuđivanje zvučnih zapisa (fonograma) i audiovizualnih djela koja sadrže njihove izvedbe uživo.

U mnogim zemljama, kada se fonogram emitira ili javno priopćava, interpretatorima ili proizvođačima fonograma, ili i jednima i drugima, plaća se jednokratna pravična naknada.

U većini zemalja prava interpretatora mogu biti prenesena, u cijelosti ili djelomično, na drugoga. Čak i nakon takvog prijenosa ili licenciranja prava, interpretator, ovisno o nacionalnom zakonodavstvu, može imati mogućnost da zabrani proizvodnju, prodaju, distribuciju i uvoz u zemlju neovlaštenog ili ilegalno proizvedenog zapisa njegovih izvedbi uživo.

Proizvođači fonograma (glazbeni producenti ili proizvođači zvučnih zapisa) imaju isključivo pravo dopustiti ili zabraniti reprodukciju, uporabu ili distribuciju svojih zapisa. Najvažnije pravo je pravo na kontrolu reproduciranja njihovih fonograma. Druga prava mogu uključivati pravo na naplatu pravične naknade za emitiranje fonograma, činidbu fonograma dostupnim (dostupnim u individualno odabrano vrijeme), ili pravo na javno priopćavanje. U mnogim zemljama proizvođači fonograma, također, mogu zabraniti uvoz i distribuciju svojih fonograma. U nekim zemljama imaju pravo na polovicu naknade za javnu izvedbu ili javno priopćavanje zvučnih zapisa na kojima su nositelji prava.

Prava proizvođača zvučnih zapisa

U mnogim zemljama proizvođači zapisa ne mogu zabraniti emitiranje svojih zvučnih zapisa, ali imaju pravo naplatiti naknadu od emitera.

U zemljama u kojima je to pravo priznato, emiteri plaćaju naknadu ne samo skladatelju - za pravo na emitiranje skladbe i proizvođaču fonograma - za kupovinu zapisa, nego i

proizvođaču zapisa – za pravo na emitiranje tog zapisa.

Prigodom pristupa Rimskoj konvenciji, Svjetskoj trgovinskoj organizaciji (Sporazum TRIPS) ili Ugovoru o interpretacijama i fonogramima WIPO-a, zemlja koja pristupa može postaviti uvjet tako da emiteri u toj zemlji nemaju obvezu plaćanja naknada proizvođačima zapisa.

Emiteri imaju isključiva prava na svoj bežični komunikacijski signal, kao što je pravo da ga reemitiraju, da zabilježe signal, ili da reproduciraju bilo koji njegov zapis čak i ukoliko je napravljen bez dozvole emitera.

Emiteri u nekim zemljama imaju pravo odobriti ili zabraniti emitiranje zapisa svojih emisija koje se vrši na zahtjev pojedinačnog pretplatnika, kao i činidbe dostupnim javnosti zapisa njihovih emisija sadržanih u računalnim bazama podataka, putem on-line mreže. Međutim, mnoge druge zemlje ne smatraju da distribucija audio i videosignala putem Interneta ("streaming") predstavlja radiodifuznu uslugu u smislu važećih odredaba u njihovim zakonima o autorskom i srodnim pravima. U nekim zemljama emiteri, također, imaju pravo odobriti ili zabraniti emitiranje svojih emisija putem kablenskog sustava. Međutim, u nekim drugim zemljama kablenski

operateri još uvijek imaju mogućnost, bez dozvole ili plaćanja, reemitirati signale emitera putem kablenske mreže.

U mnogim zemljama emiter televizijskog komunikacijskog signala ima isključivo pravo da odobri ili zabrani priopćavanje javnosti, primjerice, na mjestu otvorenom za javnost uz naplatu ulaznice.

Pravo da se odobri ili zabrani reemitiranje emisije putem kabela ostvaruje se posredstvom organizacije za kolektivno ostvarivanje autorskog i srodnih prava (vidi str. 40) osim kada to pravo ostvaruje organizacija za radiodifuziju u odnosu na vlastite emisije.

U svezi s proizvodnjom i prenošenjem sadržaja on-line, preporučuje se konzultirati sa stručnjakom za autorsko pravo u konkretnoj zemlji, jer je to oblast prava koja se brzo razvija.

Ostvarivanje **srodnih prava** ni na koji način ne utječe na autorskopravnu zaštitu djela koja se interpretiraju, bilježe, ili emitiraju na Internetu, ukoliko podliježu takvoj zaštiti.

Pravo dano emiterima je odvojeno od autorskog prava na filmove, glazbu i drugi materijal koji emiter prenosi

Autorska i srodna prava za glazbena djela

Gospodarski subjekt može koristiti glazbu zbog različitih razloga, da privuče klijente, da stvori pozitivan utjecaj na ponašanje klijenata, ili za dobro svojih uposlenih. Na ovaj način subjekt može ostvariti bolji konkurentski položaj u odnosu na svoje konkurente, osigurati bolje radno okruženje za svoje uposlene, uspostaviti bazu odanih klijenata, pa čak i poboljšati percepciju ljudi u odnosu na vlastiti brend ili subjekt u cjelini.

Naknadu za javnu izvedbu ili uporabu glazbenih djela plaćaju velike televizijske mreže, lokalne televizijske i radiopostaje, kableske i satelitske mreže i sustavi, javni emiteri, vlasnici internetskih stranica, veleučilišta i sveučilišta, noćni klubovi, restorani, korisnici ambijentalne glazbe, fitness-klubovi i klubovi za održavanje zdravlja, hoteli, trgovinski sajmovi, organizatori koncerata, prodajni centri, zabavni parkovi, zračni prijevoznici i korisnici glazbe iz širokog kruga drugih djelatnosti, uključujući i usluge telefonije (melodije za mobilne telefone).

Zaštita autorskog i srodnih prava na glazbeno djelo često obuhvaća više slojeva prava, te cijeli spektar nositelja prava, uključujući tekstopisce, skladatelje, izdavače partitura, nakladne kuće, emitere, vlasnike internetskih stranica i organizacije za kolektivno upravljanje autorskim i srodnim pravima.

Ukoliko su glazbu i tekst za glazbu stvorile različite osobe, vrlo je vjerojatno da će se na osnovi nacionalnog zakona ta pjesma tretirati kao pjesma koja se sastoji od dva dijela – glazbenog dijela i književnog dijela. Međutim, u većini slučajeva za emitiranje cjelokupne pjesme licenca se dobiva od jedne organizacije za kolektivno upravljanje autorskim i srodnim pravima (vidi str. 40).

Prava na objavljivanje glazbe obuhvaćaju prava na zvučni zapis, prava na interpretaciju, pravo na umnožavanje i pravo da se djelo uključi u neko novo ili drugačije djelo, koje se ponekad zove izvedeno djelo. Da bi se olakšala komercijalna uporaba, većina autora glazbenih djela općenito se radije opredjeljuje da izvrši prijenos prava objavljivanja na subjekt koji je označen kao "izdavač" putem ugovora o objavljivanju glazbe, kojim se autorsko pravo ili pravo na upravljanje ostvarivanjem autorskog prava prenosi na izdavača.

Među mnogim vrstama prava koja su povezana s glazbenim djelima su i prava izvedbe, prava tiskanja, mehanička prava i prava sinkronizacije. Kratko objašnjenje ovih prava dano je u daljnjem tekstu.

Pravo na javnu izvedbu je općenito najunosniji izvor prihoda za autore glazbenih djela. U nekim zemljama ne postoji pravo javne izvedbe zvučnih zapisa (ili "fonograma"), nego samo pravo na digitalni audioprijenos. U tim zemljama, a naročito u Sjedinjenim Američkim Državama, dozvola nije potrebna za interpretaciju nedigitalnog zvučnog zapisa, ali je potrebna za pjesmu sadržanu u zvučnom zapisu.

Pravo na tiskanje i prodaju jedne ili više pjesama ili primjeraka notnog teksta skladbe je **pravo na tiskanje** za koje dozvolu daje izdavač.

Mehaničko pravo je pravo na bilježenje, reprodukciju i distribuciju skladbe zaštićene autorskim pravom na nosaču zvuka (uključujući audiovrpce, kompakt-diskove i bilo koju drugu vrstu materijalnih predmeta na koje se zvuk bilježi, osim onih materijalnih predmeta koji prate igrane filmove i druga audiovizualna djela). Dozvole koje se daju korisniku za uporabu mehaničkih prava nazivaju se **dozvole za mehanička prava**.

Pravo na bilježenje skladbe u sinkronizaciji s kadrovima ili slikama u audiovizualnoj produkciji, kao što su igrani film, televizijski program, televizijska reklama, ili videoprodukcija, naziva se **pravo sinkronizacije**. **Dozvola za sinkronizaciju** je potrebna za bilježenje glazbe u audiovizualnom zapisu. Na osnovi te dozvole producent može određeno glazbeno djelo uključiti u audiovizualno djelo. Ovu dozvolu televizijski producent obično dobiva putem izravnih pregovora sa skladateljem i tekstopiscem ili, još češće, s njihovim izdavačem.

Osim dozvole koja se pribavlja od skladatelja za uporabu glazbe u audiovizualnom zapisu, potrebno je pribaviti i posebnu dozvolu za

sinkronizaciju od vlasnika zvučnog zapisa koji obuhvaća ili sadrži to glazbeno djelo.

Pojam **master-zapis** (ili, skraćeno, **master**) označava prvobitno proizvedeni zapis zvuka (na vrpici ili drugom mediju za pohranjivanje) s kojeg proizvođač zapisa pravi CD-ove ili vrpce koje prodaje na tržištu. Za reprodukciju i distribuciju zvučnog zapisa koji sadrži određenu interpretaciju skladbe od određenog umjetnika potrebno je pribaviti **prava na master-zapis** ili **prava na uporabu mastera**.

Uporaba glazbenih djela u vidu zvuka mobilnog telefona je oblast uporabe glazbe koja se brzo razvija. To je ušlo u domenu zabave i postalo

iznimno popularan način personalizacije mobilnog telefona.

Popularnost zvuka mobilnog telefona se pokazala mnogo rasprostranjenijom i trajnijom nego što su mnogi u početku očekivali, a zahvaljujući njoj, ovaj novi vid uporabe glazbe izbio je na čelo

Uz dopuštenje Nokie

projektiranog rasta u domeni plaćenog sadržaja za mobilne uređaje. Zvuk mobilnog telefona je datoteka s binarnim kôdom, koji se šalje mobilnom uređaju putem SMS-a ili WAP-a. Dozvola za ovaj zvuk obično pokriva kreiranje i isporuku "monofonskog" i "polifonskog" zvuka.

Alati i sustavi za **upravljanje digitalnim pravima** (vidi str. 26) imaju važnu ulogu u upravljanju prodajom glazbe on-line, a cilj im je da se spriječi piraterija. Primjerice, putem tehnologije FairPlay kompanije Apple i Windows Media kompanije Microsoft, u digitalnu glazbu se ugrađuje zaštita pristupa, kako bi nositelji autorskog prava mogli dobiti naknadu za izvršenu prodaju i da bi se onemogućila proizvodnja digitalnih kopija.

Koliko dugo traje zaštita autorskim i srodnim pravima?

Za većinu djela, u većini zemalja, zaštita **imovinskih prava** traje koliko i autorov život plus dodatno razdoblje od najmanje 50 godina. U jednom broju zemalja to razdoblje je i dulje (primjerice, 70 godina nakon smrti autora, u Europi, Sjedinjenim Američkim Državama i nekoliko drugih zemalja). Prema tomu, autor nije jedini koji ima koristi od djela, nego su to i autorovi nasljednici. Ukoliko je uključeno nekoliko autora (koautorsko djelo), rok zaštite se računa od smrti posljednjeg živog autora. Kada istekne autorskoppravna zaštita, smatra se da je djelo u "javnoj domeni" (vidi str. 46).

Ovisno o odredbama nacionalnog zakonodavstva, za određene kategorije djela mogu važiti posebne odredbe, a osobito za:

- Djela koja stvore uposleni i angažirani djelatnici (primjerice, trajanje može biti 95 godina od izdavanja ili 120 godina od stvaranja djela);
- Koautorska djela;
- Kinematografska djela;
- Anonimna ili pseudonimna djela;
- Fotografska djela i djela primijenjene umjetnosti (koja ponekad imaju kraći rok zaštite);

- Djela koja stvori država (od kojih neka ili sva mogu biti isključena iz zaštite autorskim pravom);
- Djela objavljena nakon autorove smrti i
- Tipografski aranžmani.

Postoje razlike glede uvjeta zaštite **moralnih prava**. U nekim zemljama moralna prava su trajna. U drugima ona istječu u isto vrijeme kada i imovinska prava, ili nakon autorove smrti.

Trajanje zaštite kod **srodnih prava** obično je kraće od trajanja autorskoppravne zaštite. U nekim zemljama zaštita srodnih prava traje **20 godina** od konca kalendarske godine u kojoj je zapis proizveden, ili u kojoj je izvedena interpretacija ili izvršeno emitiranje. Međutim, u mnogim zemljama srodna prava se štite tijekom 50 godina, počevši od konca kalendarske godine u kojoj su se dogodili izvedba, zapis ili emitiranje, ovisno o slučaju.

U nekim zemljama fotografije su zaštićene samo od 5 do 15 godina nakon datuma objavljivanja. Uz odobrenje: Lien Verbauwghede

3. ZAŠTITA VAŠE IZVORNE TVOREVINE

Što trebate uraditi da biste dobili zaštitu koju pružaju autorsko ili srodna prava?

Zaštita koja se pruža na osnovi autorskog i srodnih prava daje se bez ikakve službene procedure. Čim nastane, djelo je **automatski** zaštićeno bez ikakve posebne registracije, deponiranja, plaćanja pristojbe ili bilo kojeg drugog formalnog uvjeta iako se u nekim zemljama traži da ono bude zapisano u nekom materijalnom obliku (vidi str. 12 u tekstu gore).

Kako dokazujete da ste nositelj autorskog prava?

Sustav zaštite bez formalnosti može stvoriti izvjesne poteškoće kada, u slučaju spora, pokušavate ostvariti vaša prava. Ako netko tvrdi da ste kopirali njegovo djelo, kako možete dokazati da ste vi onaj prvi stvaratelj? Možete poduzeti određene mjere predostrožnosti kako biste objezbedili dokaze da ste vi, u određenom trenutku, stvorili to djelo. Primjerice:

- U nekim zemljama postoji državna **ustanova za autorska prava** koja vam omogućuje da deponirate, odnosno registrirate svoje djelo, za određenu naknadu (vidi Aneks II. radi popisa internetskih stranica nekih od državnih ustanova za autorska prava). Na taj način osigurava se valjan dokaz o polaganju prava na autorskopravnu zaštitu. U nekim

Autorskopravna zaštita multimedijalnih proizvoda

Multimedijalni proizvod se obično sastoji od nekoliko vrsta djela, kombiniranih u jedan fiksirani medij, kao što je računalni disk ili CD-ROM. Primjeri multimedijalnih proizvoda su videoigrice, informacijski kiosci i interaktivne internetske stranice. Elementi koji mogu biti kombinirani u multimedijalnom proizvodu obuhvaćaju glazbu, tekst, fotografije, crtežne isječke, grafike, softver i pokretne slike. Svaki od ovih elemenata, sam

za sebe, može biti predmet autorskopravne zaštite. Osim toga, kompilacija ili konsolidacija ovih djela - sam multimedijalni proizvod - može uživati autorskopravnu zaštitu ukoliko je u tom postupku nastao proizvod koji se smatra izvornim.

od tih zemalja, ukoliko ste registrirali djelo kod državne ustanove za autorska prava, bit ćete u stanju voditi učinkovitiji postupak zbog povrede autorskog prava. U takvim zemljama izričito se preporučuje prethodno registriranje djela, koje vam se nudi kao mogućnost.

- Primjerak vašeg djela možete deponirati kod **banke ili odvjetnika**. Alternativno, primjerak vašeg djela možete **poslati osobno**, preporučenom poštom u zapečaćenoj kuverti (na kojoj se jasno vidi pečat s datumom) koja po isporuci neće biti otvorena. Međutim, sve zemlje ne prihvaćaju ovu praksu kao valjan dokaz.
- Na djelima koja su objavljena trebala bi biti istaknuta **obavijest o autorskom pravu** (vidi str. 29).
- Također se preporučuje da vaše djelo označite posebnim standardnim **numeričkim sustavom identifikacije**, kao što je Međunarodni standardni knjižni broj (ISBN) za knjige, Međunarodni standardni kôd za snimke (ISRC), za zvučne zapise, Međunarodni standardni broj notne građe (ISMN), za tiskane glazbene publikacije, Međunarodni standardni kôd za glazbeno djelo (ISWC), za glazbena djela koja po vrsti pripadaju repertoaru koji je, uglavnom, pod kontrolom organizacija za kolektivno upravljanje autorskim i srodnim pravima, Međunarodni standardni audiovizualni broj (ISAN), za audiovizualna djela itd.

Kako da zaštitite svoja djela u elektronskom ili digitalnom obliku?

Djela u elektronskom ili digitalnom obliku (primjerice, CD-ovi, DVD-ovi, on-line tekst, glazba, filmovi) posebno su podložna povredi prava pošto se lako umnožavaju i prenose putem Interneta, često bez ikakvog značajnog gubitka kvalitete, ili bez gubitka kvalitete uopće. Mjere opisane u ranijem tekstu, kao što je registracija ili deponiranje djela kod državne ustanove za autorska prava, primjenjuju se i na ova djela.

Djela zaštićena autorskim pravom koja gospodarski subjekti postavljaju na Internet obično su predmet **“ugovora na klik mišem”** kojim se nastoji ograničiti mogućnost korisnika da raspoláže sadržajem. Takvim ograničenjima uporaba se obično ograničava na jednog korisnika, a tom korisniku se dopušta da samo čita/sluša jedan primjerak. Redistribucija ili ponovno korištenje je općenito zabranjeno.

Osim toga, mnogi subjekti primjenjuju tehnološke mjere zaštite svog autorskog prava na digitalni sadržaj. Te mjere su poznate kao alati i sustavi za **upravljanje digitalnim pravima**. Oni se koriste za definiranje, praćenje i primjenu dozvola i uvjeta putem elektronskih sredstava tijekom vremena trajanja sadržaja.

Postoje dva načina na koja se pomoću alata i sustava za upravljanje digitalnim pravima može kontrolirati autorsko pravo na digitalna djela:

- Označavanje digitalnih djela informacijama o njihovoj autorskopravnoj zaštiti, nositelju prava itd., koje se nazivaju **informacije o upravljanju pravima** i
- Primjena **tehnoloških mjera zaštite**, koje se koriste za kontrolu pristupa ili uporabe digitalnog dijela (davanje dozvole ili odbijanje davanja dozvole). Kada se koriste u svezi s različitim vrstama djela koja su zaštićena autorskim pravom, tehnološkim mjerama se kontrolira mogućnost korisnika da vidi, čuje, mijenja, snimi, napravi izvadak, prevede, drži na određeno vrijeme, proslijedi, kopira, tiska itd., sukladno važećem zakonu o autorskom i srodnim pravima. Tehnološke mjere zaštite, također, pružaju privatnost, sigurnost i integritet sadržaja.

Izbor pravih alata za upravljanje digitalnim pravima

Postoje brojne tehnike koje mogu biti uporabljene s ciljem smanjenja mogućnosti povrede autorskog prava, utemeljene na primjeni alata i sustava za upravljanje digitalnim pravima. Svaka od njih ima različite prednosti i nedostatke, kao i troškove nabavke, integracije i održavanja. Odgovarajuću tehniku najbolje je izabrati na osnovi procjene razine rizika povezanog sa uporabom djela.

Informacije o upravljanju pravima

Postoje različiti načini za označavanje vašeg materijala zaštićenog autorskim pravom:

- Digitalni sadržaj možete **označiti**, primjerice, putem obavijesti o autorskom pravu ili oznakom s upozorenjem, kao što je "Umnožavanje dopušteno samo u nekomercijalne svrhe". U dobru praksu, također, ubraja se i isticanje izjave o autorskom pravu na svakoj od vaših internetskih stranica, gdje će biti navedeni uvjeti za uporabu sadržaja.
- **Identifikator digitalnog predmeta** je sustav identifikacije djela zaštićenih autorskim pravom u digitalnom okružju. Identifikator digitalnog predmeta je digitalna oznaka/naziv koji se dodjeljuje djelu u digitalnom obliku radi uporabe na Internetu. Identifikator digitalnog predmeta se koristi za pružanje aktualnih informacija, uključujući i podatke o tomu gdje se na Internetu djelo može naći. Informacije o digitalnom djelu mogu se s vremenom mijenjati, uključujući i informacije o tomu gdje se djelo može naći, pri čemu identifikator digitalnog predmeta djela ostaje neizmijenjen. (Vidi www.doi.org.)
- **Vremenski žig** je oznaka koja se stavlja na digitalni sadržaj (djelo) na osnovi koje se može dokazati kakav je bio sadržaj u određenom trenutku. Vrijeme je ključni element kada se dokazuje povreda autorskog prava: kada je određena elektronska pošta poslana, kada je ugovor sklopljen, kada je stvoren ili izmijenjen neki

predmet intelektualnog vlasništva, ili kada je pribavljen digitalni dokaz. Može se koristiti i specijalizirana usluga potvrđivanja vremena da bi se utvrdilo vrijeme kreiranja dokumenta.

- **Digitalnim vodenim žigovima** se putem odgovarajućeg softvera u samo digitalno djelo ugrađuje informacija o autorskom pravu. Digitalni vodeni žig može biti nevidljiv, te u odgovarajućem trenutku postati očigledan, slično kao i obavijest o autorskom pravu na margini fotografije. On, također, može biti protkan kroz cijeli dokument, kao pri tiskanju dokumenata na papiru protkanom vodenim žigovima. Veoma često vodeni žigovi se ugrađuju tako da se u normalnoj uporabi ne mogu detektirati. Iako su vidljivi vodeni žigovi korisni kao sredstvo za odvratanje od povrede prava, nevidljivi vodeni žigovi su korisni prigodom dokazivanja krađe i on-line praćenja uporabe djela zaštićenog autorskim pravom.

Budite oprezni kada koristite tehnološke mjere zaštite

Gospodarski subjekti koji nude digitalne sadržaje mogu razmotriti mogućnost primjene tehnoloških mjera zaštite ukoliko postoji potreba za zaštitom od neovlaštene reprodukcije i distribucije digitalnih djela. Međutim, uporaba tehnoloških mjera zaštite bi trebala biti u ravnoteži s drugim elementima. Primjerice, tehnološke mjere zaštite ne bi se trebale koristiti na način protivan drugim važećim zakonima, kao što su zakoni o zaštiti privatnosti, zakoni o zaštiti potrošača ili zakoni o zaštiti tržišnog natjecanja.

Tehnološke mjere zaštite

Neki gospodarski subjekti se radije opredjeljuju za primjenu tehnologije kako bi pristup svojim djelima ograničili samo na one klijente koji prihvaćaju određene uvjete uporabe djela. Takve mjere uključuju:

- **Šifriranje** se često koristi za zaštitu od neovlaštene uporabe softverskih proizvoda, fonograma i audiovizualnih djela. Primjerice, kada neki klijent učita djelo, softver za upravljanje digitalnim pravima može kontaktirati sa centrom za izdavanje dozvole (institucijom koja upravlja autorskim i srodnim pravima) radi ugovaranja plaćanja, dešifriranja datoteke i dodjele individualnog "ključa" - zaporka, koja je klijentu potrebna za gledanje ili slušanje sadržaja.

Gospodarski subjekti koji koriste tuđi digitalni sadržaj trebali bi pribaviti sve licence ili dozvole potrebne za željenu uporabu djela (uključujući i odobrenje za dekodiranje zaštićenog djela, ukoliko je to potrebno). Razlog za ovo je što gospodarski subjekt ili pojedinac koji zaobiđe tehnološke mjere zaštite, a potom koristi zaštićeno djelo, može biti odgovoran zbog povrede propisa o izbjegavanju tehnoloških mjera zaštite, kao i zbog povrede autorskog prava (vidi str. 49).

- **Sustav za kontrolu pristupa ili sustav za uvjetovani pristup**, u svom najjednostavnijem obliku, provjerava identitet korisnika, sadržaj datoteka i prava (čitanje, izmjene, izvršavanje itd.) koja svaki korisnik ima za određeno djelo. Vlasnik digitalnog djela može konfigurirati pristup na brojne načine. Primjerice, dokument se može vidjeti, ali se ne može tiskati, ili se može koristiti samo ograničeno vrijeme.

- **Objavljivanje samo verzija niže kvalitete**. Primjerice, gospodarski subjekti na svojoj internetskoj stranici mogu objaviti fotografije ili druge slike koje imaju dostatno detalja na osnovi kojih se može zaključiti jesu li korisne za, primjerice, skicu reklame, ali koje nisu dostatno detaljne i kvalitetne za reprodukciju u nekom časopisu.

Studija slučaja - Memory Computation

Tijekom manifestacije na kojoj je 2001. godine u New Yorku lansiran Office HP Microsoft je, također, predstavio softver nazvan Memory Contu, računovodstveni program za poslovne korisnike, koji se može integrirati u Office HP. Ovaj softver je kreirala jedna mala softverska tvrtka iz Urugvaja, Memory Computation ("Memory"):

"Memory" sustavno procjenjuje mjere potrebne za zaštitu, upravljanje i ostvarivanje prava čiji je nositelj kako bi izvukla najbolje moguće komercijalne rezultate iz svoje imovine. Svaki primjerak softvera Memory Contu uključuje korisničku licencu u **kojoj je naznačeno da je softver zaštićen** autorskim pravom i gdje se navodi da je zabranjeno njegovo umnožavanje ili reprodukcija, u cijelosti ili djelomično, za bilo koje druge namjene osim kao pričuvna kopija, koja služi kao podrška njegovoj uporabi. "

Memory " je registrirao svoj softver kod ustanova za autorska prava u zemljama u kojima posluje i u kojima takve ustanove dopuštaju dobrovoljnu registraciju autorskog prava.

Tvrtka "Memory" je svjesna da često dolazi do povreda prava intelektualnog vlasništva, a da osobito često dolazi do softverske piraterije, te je, stoga, razradila paralelnu strategiju zaštite svojih proizvoda. Kao prvo, "Memory" je u svoj softver ugradila seriju **tehnoloških mehanizama** za zaštitu softvera od lakog umnožavanja. Kao drugo, usredotočila se na kvalitetu svojih **usluga nakon prodaje** i na **stalnu inovaciju novih verzija svojih proizvoda** koji se isporučuju legalnim korisnicima, tako da se klijenti, shvaćajući vrijednost izvornika, opredjeljuju za prednosti kupovine legalnog softvera umjesto piratskog.

Kakvu zaštitu imate u inozemstvu?

Većina zemalja su potpisnice jednog ili više međunarodnih sporazuma kako bi, između ostalog, osigurale da djelo zaštićeno autorskim pravom, stvoreno u jednoj zemlji, bude **automatski zaštićeno u svim zemljama potpisnicama takvih međunarodnih sporazuma**. Najvažniji međunarodni sporazum o autorskom pravu je **Bernska konvencija o zaštiti književnih i umjetničkih djela** (vidi Aneks III). Ako ste državljanin ili stanovnik zemlje potpisnice Bernske konvencije (vidi listu potpisnica u Aneksu III), ili ako ste izdali svoje djelo u jednoj od zemalja potpisnica, vaše djelo će automatski imati razinu autorskopravne zaštite utvrđene Bernskom konvencijom u svim drugim zemljama potpisnicama te konvencije.

Međutim, autorskopravna zaštita, prema svojoj prirodi, ostaje **teritorijalna**. Prema tomu, vaše djelo će imati zaštitu na bazi autorskog prava ukoliko **ispunjava propisane uvjete iz zakona o autorskom pravu odnosne zemlje**. Dakle, iako vaše djelo može automatski biti zaštićeno autorskim pravom u mnogim zemljama (zbog međunarodnih sporazuma), u svakoj zemlji i dalje postoji zaseban sustav autorskopravne zaštite, koji se, u znatnoj mjeri, razlikuje od zemlje do zemlje.

Je li obvezno da se na djelu istakne obavijest o autorskom pravu?

U mnogim zemljama za zaštitu nije potrebna **obavijest o autorskom pravu**. Pa ipak, veoma se preporučuje da na vašem djelu, ili u svezi sa njim, bude istaknuta obavijest o autorskom pravu, zato što se time ljudi podsjećaju da je djelo zaštićeno i zato što se u toj obavijesti označava nositelj autorskog prava. Takva identifikacija pomaže svima onima koji bi htjeli pribaviti dozvolu za uporabu vašeg djela. Isticanje obavijesti o autorskom pravu je veoma rentabilna mjera sigurnosti. Za nju nisu potrebni nikakvi značajni dodatni izdaci, ali zahvaljujući njoj možete uštedjeti na troškovima time što ćete druge odvratiti od umnožavanja vašeg djela, a istodobno ćete olakšati postupak prethodnog davanja dozvole time što ćete olakšati identifikaciju nositelja autorskog prava.

Također, u nekim zemljama, osobito u SAD, isticanje valjane obavijesti znači da se smatra da je prekršitelj znao da to djelo ima status djela zaštićenog autorskim pravom. Posljedično, sud će donijeti odluku da je odgovoran za namjernu povredu prava, što za sobom povlači mnogo veću kaznu nego u slučaju nenamjerne povrede prava.

Ne postoji nikakav formalan postupak za isticanje obavijesti o pravu na vaše djelo. Ona može biti u pisanom obliku, otkucana, utisnuta žigom ili naslikana. Obavijest o autorskom pravu, uglavnom, sadrži sljedeće:

- Riječ "copyright", "copr." ili znak za autorsko pravo ©;
- Godinu kada je djelo prvi put objavljeno i
- Ime nositelja autorskog prava.

Primjer: Copyright 2006, ABC Ltd.

Ako djelo u značajnoj mjeri izmijenite, preporučuje se da na njemu ažurirate istaknutu obavijest o autorskom pravu dodavanjem godine svake izmjene. Primjerice, "2000, 2002, 2004" označava da je djelo stvoreno 2000. godine, a da je izmijenjeno 2002. i 2004.

Autorskoppravna zaštita za internetske stranice

Internetske stranice obuhvaćaju kombinacije mnogih djela koja ispunjavaju standarde izvornosti, kao što su grafike, tekst, glazba, umjetnička djela, fotografije, baze podataka, video, računalni softver, HTML kod koji se koristi za dizajniranje internetskih stranica itd. Ovi elementi se mogu zasebno

Kada se radi o djelu koje se konstantno ažurira, kao što je sadržaj na internetskoj stranici, moguće je unijeti godine od trenutka prvog izdanja do danas: primjerice, ©1998-2006, ABC Ltd. Također se preporučuje da se obavijest dopuni popisom radnji koje se ne smiju obavljati bez dozvole.

U slučaju zaštićenih **zvučnih zapisa** koristi se slovo "P" (za fonogram), u krugu ili u zagradama. U nekim zemljama je propisano da je neophodno da ta oznaka i godina prvog izdanja budu istaknute na primjercima fonograma (primjerice, na CD-ovima ili audiovpcama) da bi ti primjerci u toj zemlji bili zaštićeni.

zaštititi autorskim pravom. Primjerice, članak na internetskoj stranici može biti predmetom posebne autorskoppravne zaštite. Autorskim pravom se, također, može štititi poseban način izbora i rasporeda različitih elemenata prigodom kreiranja kompletne internetske stranice. Za više informacija vidi: www.wipo.int/sme/en/documents/business_webside.htm.

4. VLASNIŠTVO NA AUTORSKOM PRAVU

Je li autor uvijek vlasnik djela zaštićenog autorskim pravom?

Često se miješa značenje "autorstva" i "vlasništva". **Autor** djela je osoba koja je stvorila djelo. Ako je djelo stvorilo više osoba, svi stvaratelji se smatraju koautorima. Pitanje autorstva je posebno značajno u Svezi s moralnim pravima, kao i prigodom određivanja datuma istjecanja zaštite (vidi str. 23).

Vlasništvo na autorskom pravu je različito pitanje. **Nositelj** autorskog prava na djelo je osoba koja ima isključiva prava uporabe djela, primjerice, pravo da koristi, umnožava, prodaje i pravi izvedena djela. Općenito, autorsko pravo na neko djelo izvorno pripada osobi koja ga je stvorila, tj. autoru. Međutim, to nije slučaj u svakoj zemlji, a to osobito ne mora biti slučaj u sljedećim okolnostima:

- Ako je djelo stvorio uposleni, kao sastavni dio svog posla;
- Ako je djelo naručeno ili stvoreno na osnovi posebne narudžbe ili
- Ako je djelo stvorilo više osoba.

Valja primijetiti da se u većini zemalja ugovornim sporazumima mogu izmijeniti ili razjasniti opći učinci ustanovljeni zakonom glede vlasništva na autorskom pravu.

Tko je nositelj moralnih prava?

Moralna prava uvijek pripadaju individualnom stvaratelju djela (ili njegovim nasljednicima). Međutim, kao što je ranije spomenuto, u nekim zemljama moralnih prava se može odreći.

Pravne osobe ne mogu imati moralna prava. Primjerice, ukoliko je producent filma pravna osoba, samo redatelj i pisac scenarija za film imaju moralna prava na taj film.

Tko je nositelj autorskog prava na djelo koje je stvorio uposleni?

U jednom broju zemalja, ako je djelo stvorio uposleni u okviru svog opisa posla, poslodavac je, automatski, nositelj autorskog prava, ukoliko nije drugačije dogovoreno. Međutim, to nije uvijek slučaj. Zakon u nekim zemljama propisuje da prijenos prava na poslodavca ne može biti automatski, nego mora biti specificiran u ugovoru o uposlenju. U stvari, u nekim zemljama akt o prijenosu autorskog prava mora biti zaključen za svako djelo stvoreno na ovaj način, a koje uživa autorskopravnu zaštitu.

Primjer: Računalni programer je uposlen u nekom poduzeću. Kao sastavni dio svog posla, tijekom uobičajenog radnog vremena, on pravi videoigrice pomoću opreme koju osigurava poduzeće. U većini zemalja imovinska prava na taj softver pripadaju poduzeću.

Sporovi mogu nastati u slučaju kada uposleni obavi određeni posao kod kuće, ili nakon radnog vremena, ili proizvede djelo koje se ne ubraja u okvir redovitih dužnosti tog uposlenog. Da bi se izbjegli sporovi, dobra je praksa da uposleni potpišu ugovor kojim se jasno uređuju sva pitanja u svezi s autorskim pravom.

Djela stvorena za potrebe države

U nekim zemljama država je nositelj autorskog prava na djela koja su stvorena ili prvi put objavljena prema njezinim instrukcijama ili njezinom kontrolom, ukoliko u pisanom ugovoru nije drugačije dogovoreno. Mali gospodarski subjekti koji stvaraju djela za državne resore i agencije moraju biti svjesni ovog pravila i ugovorom jasno urediti pitanje nositelja autorskog prava.

Tko je nositelj autorskog prava na naručeno djelo?

Ukoliko je djelo stvorio, primjerice, vanjski konzultant, ili agencija za kreativne usluge, tj. ukoliko je ono stvoreno sukladno ugovoru o narudžbi djela, situacija je drugačija. U većini zemalja stvaratelj je nositelj autorskog prava na naručeno djelo, a osoba koja je to djelo naručila imat će samo licencu da djelo koristi za namjene za koje je naručeno. Mnogi skladatelji, fotografi, slobodni novinari, grafički dizajneri, računalni programeri i dizajneri internetskih stranica rade prema tom načelu.

Pitanje vlasništva se najčešće postavlja u svezi s ponovnom uporabom naručenog materijala za istu ili neku drugu namjenu.

Djelo stvoreno tijekom radnog odnosa ili po narudžbi

U nekim zemljama, kao što su Sjedinjene Američke Države, zakon o autorskom pravu utvrđuje kategoriju djela nazvanih "djelo stvoreno tijekom radnog odnosa ili po narudžbi". Pod ovim se podrazumijeva djelo koje uposleni stvori u okviru svog uposlenja, ili koje je naručeno ugovorom. Kada se radi o "djelu stvorenom tijekom radnog odnosa ili po narudžbi", nositelj autorskog prava je subjekt koji to djelo plaća, a ne osoba koja je djelo stvorila. Taj subjekt mogu biti tvrtka, organizacija ili pojedinac.

Primjer: Vi ste angažirali vanjske suradnike da vam kreiraju reklamu za vaše poduzeće. U tom trenutku namjeravali ste je koristiti za promociju vašeg novog proizvoda na jednom trgovinskom sajmu. Na osnovi većine nacionalnih zakona, reklamna agencija će biti nositelj autorskog prava, ukoliko ugovorom nije izričito dogovoreno drugačije. Nakon određenog vremena vi želite iskoristiti dijelove te reklame (grafički dizajn, fotografiju ili logo) na vašoj novoj internetskoj stranici. Vi ćete morati tražiti dozvolu od reklamne agencije da biste taj materijal zaštićen autorskim pravom mogli koristiti na nov način. To je stoga što uporaba tog materijala na vašoj internetskoj stranici nije nužno bila predviđena u trenutku potpisivanja prvotnog ugovora.

Pa ipak, postoje određene iznimke, kao što su fotografije snimljene za privatne potrebe, portreti i gravure, zvučni zapisi, kinematografski filmovi, gdje je u nekim zemljama osoba koja naruči djelo i nositelj autorskog prava na to djelo, ukoliko nije drugačije ugovoreno.

Kao i u slučaju odnosa poslodavca i uposlenog, važno je da pitanja koja se odnose na pravo vlasništva na autorskom pravu uredite **pisanim ugovorom**, kojeg biste trebali zaključiti prije nego što angažirate vanjske suradnike za pružanje kreativnih usluga.

Tko je nositelj autorskog prava na djelo koje je stvorilo nekoliko autora?

Osnovni uvjet za postojanje koautorstva je da doprinos svakog pojedinačnog koautora, sam po sebi, predstavlja sadržaj koji se može zaštititi autorskim pravom. Kada se radi o koautorstvu, prava se obično ostvaruju na osnovi ugovora između koautora. Kad takvog ugovora nema, važe sljedeća opća pravila:

- **Koautorsko djelo.** Kada se dva ili više autora suglase da svoje priloge spoje u jednu nerazdvojivu ili međusobno ovisnu kombinaciju tih pojedinačnih priloga, dolazi do stvaranja "koautorskog djela". Primjer koautorskog djela je udžbenik u kojem su dva ili više autora dali svoje zasebne komponente, čija je namjena da budu spojene u jedno djelo. U koautorskom djelu autori koji daju svoj prilog postaju **suvlasnici cjelokupnog djela.**

Zakonom o autorskom pravu u mnogim zemljama utvrđeno je da svi suvlasnici koautorskog djela moraju dati suglasnost na ostvarivanje autorskog prava. U drugim zemljama bilo koji od suvlasnika koautorskog djela može koristiti djelo bez dopuštenja drugog koautora (ali će možda morati podijeliti profit koji stvori na osnovi takve uporabe). **Pisani ugovor** između autora, odnosno vlasnika, kojim će biti uređena pitanja vlasništva i uporabe, prava na korekciju djela, marketing i podjela

prihoda, kao i jamstva u svezi s povredom autorskog prava, obično je najbolji način postupanja.

- Kolektivna djela. Ukoliko autori ne žele da djelo bude koautorsko i žele da se njihovi prilozi koriste zasebno, smatrat će se da je djelo "kolektivno". Primjeri kolektivnih djela su CD-ovi, koji predstavljaju kompilaciju pjesama raznih skladatelja, ili časopisi koji sadrže članke čiji autori imaju status slobodnih. U tom slučaju **svaki autor je vlasnik autorskog prava na djelu koje je stvorio**.
- **Izvedeno djelo**. Izvedeno djelo je djelo koje se zasniva na jednom ili više postojećih djela, kao što su prijevod, glazbeni aranžman, umjetnička reprodukcija, dramatizacija ili verzija igranog filma. Pravljenje izvedenog djela je **isključivo pravo nositelja autorskog prava** (vidi str. 15). Međutim, izvedeno djelo samo za sebe može ispunjavati uvjete za posebnu autorskopravnu zaštitu pri čemu autorsko pravo obuhvaća **samo izvorne aspekte izvedenog djela**.

U praksi nije uvijek lako napraviti razliku između koautorskog i kolektivnog djela ili izvedenog djela. Razni autori koautorskog djela svoje priloge često stvaraju neovisno i u različita vremena, tako da mogu postojati "ranija" i "kasnija" djela. **Kriterij na osnovi kojeg se u većini zemalja utvrđuje radi li se o koautorskom, kolektivnom ili izvedenom djelu je zajednička namjera koautora da budu, ili da ne budu, koautori**. Za koautorstvo je potrebna namjera - ako nema namjere da se stvori koautorsko djelo, dva ili više autora koji stvore nerazdvojivo ili međusobno ovisno djelo stvorit će izvedeno ili kolektivno djelo.

Film "Da Vinčijev kôd" je izvedeno djelo nastalo na bazi knjige "Da Vinčijev kôd". Producent filma "Da Vinčijev kôd" je, stoga, morao dobiti dozvolu Dana Browna za proizvodnju i distribuciju filma.

5. KORISTI OD AUTORSKOG I SRODNIH PRAVA

Kako možete ostvariti prihod od kreativnih djela?

Ako vaša tvrtka ima autorsko pravo na neko djelo, vi automatski raspolazete kompletnim skupom isključivih prava. To znači da samo vaša tvrtka može reproducirati zaštićeno djelo, prodavati ili izdavati primjerke tog djela, praviti izvedena djela, izvoditi i izlagati djelo u javnosti i obavljati druge slične radnje. Ukoliko drugi žele koristiti ili komercijalizirati vaš materijal koji uživa autorskopravnu zaštitu, vi možete dati dozvolu za uporabu ili prodati vaša isključiva prava, u cijelosti ili djelomično, uz određenu naknadu. Ta naknada može biti jednokratna ili periodična. To u zbroju često donosi mnogo veći profit vašem poduzeću od izravne uporabe vašeg autorskog prava od autora, stvaratelja ili nositelja autorskog prava.

Isključiva prava mogu biti podijeljena na segmente, manje ili veće, i tako podijeljena dana na uporabu ili prodana na bilo koji način koji želite. Ova prava mogu biti prodana ili dana na uporabu, uz ograničenje glede teritorija, roka, segmenta tržišta, jezika (prijevoda), medija ili sadržaja. Primjerice, nositelj autorskog prava može izvršiti prijenos cjelokupnog autorskog prava na djelo ili prodati prava objavljivanja izdavaču knjiga, filmska prava

- filmskoj kompaniji, pravo na emitiranje djela - radiopostaji, a pravo na dramsku adaptaciju djela – kazališnoj trupi ili televizijskoj kompaniji.

Postoji mnogo načina da se kreativno djelo komercijalizira:

- Djela zaštićena autorskim pravom možete **jednostavno prodati**, ili napraviti kopije, a potom te **kopije prodati**; u oba slučaja zadržavate sva ili većinu prava koja proistječu iz činjenice da ste nositelj autorskog prava (vidi sljedeći stavak);
- Možete odobriti nekom drugom da reproducira ili na drugi način koristi djela. To možete učiniti tako što ćete dati **dozvolu za uporabu vaših imovinskih prava** na djela i
- Možete **prodati (prenijeti) vaše autorsko pravo na djela**, u cijelosti ili djelomično.

Gubite li autorsko pravo ako prodate svoje djelo?

Autorsko pravo se razlikuje od prava posjeda na fizičkom predmetu u kojem je napravljen zapis djela. Samom prodajom djela koje uživa autorskopravnu zaštitu (primjerice, računalnog programa ili rukopisa) ne dolazi do automatskog prijenosa autorskog prava na kupca. **Autorsko pravo na djelo obično ostaje u vlasništvu autora ukoliko ga on izričito ne prenese na kupca djela, i to pisanim ugovorom.**

Međutim, u određenim zemljama, ako prodate primjerak djela, ili izvornik (primjerice, umjetničku sliku), možete izgubiti neka od isključivih prava povezanih sa autorskim pravom. Primjerice, kupac primjerka može imati pravo da ubuduće raspolaže tim primjerkom, da ga proda ili prenese na drugog (vidi, također, "prva prodaja" na str. 15). To koja prava se gube ili zadržavaju značajno se razlikuje od zemlje do zemlje, Prije prodaje primjeraka djela preporučuje se da se provjere važeći zakoni o autorskom pravu u vašoj zemlji i na tržištu izvoza.

Što je davanje dozvole za uporabu autorskog prava?

Dozvola za uporabu autorskog prava (licenca) je dozvola koja se daje **drugim osobama (pojedincima ili poduzećima) za uporabu jednog ili više vaših imovinskih prava** u odnosu na djelo zaštićeno autorskim pravom. Prednost davanja ovakve dozvole je u tomu što vi ostajete nositelj autorskog prava, a drugima dopuštate da djelo umnožavaju, distribuiraju, učitavaju, emitiraju, prenose putem Interneta, rade RTV prijenos uživo, rade tonski zapis za osobne audioplayere ili prave izvedena djela za određenu naknadu. Ugovori o davanju dozvole za uporabu prava mogu biti sačinjeni tako da odgovaraju konkretnim zahtjevima ugovornih strana. Tako možete dati dozvolu za određena prava, ali ne za neka druga. Primjerice, možete dati dozvolu za pravo da se rade kopije neke računalne igre i da se ona koristi, a da, pritom,

zadržite prava na stvaranje izvedenih djela na osnovi te igre (primjerice, film).

Koja je razlika između isključive i neisključive dozvole?

Dozvola može biti isključiva i neisključiva. Ako odobrite **isključivu dozvolu**, korisnik takve dozvole je jedini koji ima pravo koristiti djelo sukladno dozvoli. U većini zemalja neophodno je da isključiva dozvola bude **u pisanom obliku** da bi bila valjana. Isključiva dozvola, također, može biti ograničena, primjerice, na određeni teritorij, na određeni rok, može biti za ograničenu namjenu, ili produljenje ekskluziviteta može ovisiti o drugim vrstama zahtjeva u svezi s kvalitetom rada. Isključive dozvole često su dobra poslovna strategija da se proizvod zaštićen autorskim pravom distribuiraju i prodaju na tržištu ako vam nedostaju resursi da svoje djelo sami učinkovito plasirate na tržište.

S druge strane, ako nekom gospodarskom subjektu odobrite **neisključivu dozvolu**, vi dajete pravo da koristi jedno ili više vaših isključivih prava, ali time niste spriječeni da dopustite drugima (uključujući i sebe) da koriste ista prava u isto vrijeme. Prema tomu, vi možete dati bilo kojem broju osoba ili gospodarskih subjekata pravo na uporabu, umnožavanje ili distribuciju vašeg djela. Kao i u slučaju isključivih dozvola, neisključive dozvole mogu biti ograničene na sve načine. U većini zemalja neisključiva licenca može biti dana

usmenim putem ili u pisanom obliku. Ipak, pisani ugovor se smatra boljim rješenjem.

Što se događa kada prodate vaše autorsko pravo?

Alternativa davanju dozvole je da nekome **prodete svoje autorsko pravo** na djelo nakon čega ta osoba postaje novi nositelj autorskog prava. Tehnički termin koji se koristi za takav prijenos vlasništva je "**prijenos prava**". I dok se dozvolom daje samo pravo da se uradi nešto, što bi inače bilo protuzakonito da dozvole nema, prijenosom prava se prenosi ukupan interes u odnosu na vaše pravo ili prava. Vi možete prava prenijeti u cijelosti ili djelomično. U mnogim zemljama za valjanost prijenosa prava neophodno je da bude **u pisanom obliku** i da ugovor potpiše nositelj

autorskog prava. U nekim zemljama autorsko pravo nije prenosivo. Također, imajte na umu da se mogu prenijeti samo imovinska prava, jer autor uvijek ostaje nositelj moralnih prava (vidi str. 17).

Prijenos prava ili isključiva licenca moraju biti u pisanom obliku

Strategija licenciranja

Davanjem dozvole korisniku dopuštate da čini određene stvari utvrđene ugovorom, koje bi, inače, bile zabranjene. Prema tomu, važno je da se što preciznije utvrdi opseg dopuštenih radnji, sukladno dozvoli.

Općenito je bolje dati dozvole koje su po opsegu ograničene na konkretne potrebe i interese korisnika. Davanjem neisključive dozvole drugim zainteresiranim korisnicima možete dati dozvolu za iste ili druge svrhe pod istovjetnim ili drugačijim uvjetima. Međutim, ponekad apsolutna kontrola nad djelom predstavlja poslovno osiguranje za

korisnika dozvole ili bitan dio njegove poslovne strategije. U takvim situacijama najbolje rješenje može biti isključiva dozvola ili prijenos svih vaših prava uz plaćanje jednokratne naknade. U takve pregovore treba se upustiti tek nakon što ste iscrpili sve druge alternative pri čemu trebate osigurati i plaćanje odgovarajuće naknade. Kada prenesete autorsko pravo na djelo, gubite sav potencijal koje to djelo nosi u smislu budućih prihoda.

Unapređenje prodaje ili merchandising

Merchandising je oblik marketinga u kojem se na proizvodu koristi pravo na intelektualno vlasništvo (obično žig, industrijski dizajn ili autorsko pravo) radi povećanja njegove privlačnosti u očima kupaca. Crteži iz stripova, glumci, pop-zvijezde, sportske zvijezde, poznata slikarska djela, statue i mnoge druge slike pojavljuju se na nizu proizvoda, kao što su majice, igračke, uredski pribor, šalice za kavu ili posteri. Merchandising proizvoda oslanjanjem na autorsko pravo može biti unosan dodatni izvor prihoda:

- za gospodarske subjekte koji su vlasnici djela zaštićenih autorskim pravom (kao što su stripovi ili fotografije) i kojima davanje licence za autorsko pravo potencijalnim korisnicima može donijeti znatne prihode od naknada. Na taj način subjekt može ostvariti prihode plasmanom proizvoda na nova tržišta na relativno nerizičan i rentabilan način;
- za gospodarske subjekte koji proizvode jeftinu robu masovne proizvodnje, kao što su šalice za kavu, slatkiši ili majice, i koji mogu povećati atraktivnost svojih proizvoda koristeći na njima poznate likove, umjetnička djela ili druge privlačne elemente.

Za merchandising je potrebno pribaviti prethodno odobrenje za uporabu različitih prava (na djelo zaštićeno autorskim pravom, pravo na industrijski dizajn ili žig) na robu koja se plasira na taj način. Kada se koriste likovi slavni osoba, potreban je dodatan oprez, jer oni mogu biti zaštićeni pravom privatnosti i pravom publiciranja.

Mary Engelbreit:

Umjetnica i poduzetnica

Mary Engelbreit je poznata diljem svijeta prema svom raznobojnom i složenom dizajnu, a postala je pionir u licenciranju umjetničkih djela. Nekoliko poznatih tvrtki koje proizvode dopisnice kupilo je njezin dizajn, a mnoge druge tvrtke žele dobiti dozvolu za uporabu prepoznatljivih umjetničkih djela čiji je ona tvorac, da bi ih primijenili na različitim proizvodima, uključujući kalendare, majice, šalice, knjige za dar, žigove, keramičke figurice i drugo. Studija slučaja njezinog poslovanja može se naći na adresi: http://www.wipo.int/sme/en/case_studies/engelbreit_licensing.htm.

Kako se daje dozvola za uporabu djela?

Kao nositelj autorskog i srodnih prava, vi odlučujete hoćete li dati dozvolu za uporabu vašeg djela, kome ćete je dati i na koji način. Postoje razni načini na koje nositelji prava rješavaju pitanje davanja dozvole.

Jedna mogućnost je da **sve poslove u postupku davanja dozvole obavite sami**.

Uvjete ugovora možete dogovoriti sa svakim korisnikom dozvole pojedinačno, ili možete ponuditi dozvole pod standardnim uvjetima, koje druga strana mora prihvatiti kao takve ako je zainteresirana za uporabu vašeg djela zaštićenog autorskim i srodnim pravima.

Ukoliko sami upravljate svim svojim pravima, najčešće ćete se naći pod znatnim teretom administrativnih poslova i troškova oko prikupljanja tržišnih informacija, traženja potencijalnih korisnika i vođenja pregovora o ugovoru. Prema tomu, možete razmotriti mogućnost da posao ostvarivanja nekih ili svih vaših prava povjerite **profesionalnom agentu ili agenciji za licence**, kao što je izdavač knjiga ili proizvođač fonograma, koji će, potom, u vaše ime sklopiti ugovore. Agent je često u boljoj poziciji od vas i može bolje nego vi sami pronaći potencijalne korisnike, kao i ugovoriti bolje cijene i uvjete za davanje dozvole.

U praksi nositelju autorskog i srodnih prava, a čak i agentu za licence je često teško pratiti sve različite uporabe djela. Isto tako, korisnicima, kao što su radijske ili televizijske postaje, prilično je teško kontaktirati sa svakim autorom ili nositeljem autorskog prava pojedinačno, da bi dobili neophodne dozvole. U situacijama kada pojedinačno licenciranje nije moguće, ili nije izvodljivo, pridruživanje **organizaciji za kolektivno upravljanje autorskim i srodnim pravima**, ukoliko postoji za konkretnu kategoriju djela, može biti dobar izbor. Organizacija za kolektivno upravljanje autorskim i srodnim pravima prati iskorištavanje djela za račun stvaratelja određene kategorije djela i zadužena je za ugovaranje licenci i naplatu naknada. Vi se možete pridružiti odgovarajućoj organizaciji za kolektivno upravljanje autorskim i srodnim pravima u vašoj zemlji, ukoliko takva postoji, odnosno u drugim zemljama.

Kako funkcioniraju organizacije za kolektivno upravljanje autorskim i srodnim pravima?

Organizacije za kolektivno upravljanje autorskim i srodnim pravima funkcioniraju kao posrednici između korisnika i određenog broja nositelja autorskog prava koji su članovi tih organizacija. Općenito, za svaku vrstu djela i za svaku zemlju postoji po jedna organizacija za kolektivno upravljanje autorskim i srodnim pravima. Međutim, te organizacije postoje samo za neke vrste djela, kao što su film, glazba, fotografija, reprografiju (sve vrste tiskanog materijala), televiziju i video i likovne umjetnosti. Nakon stupanja u članstvo organizacije za kolektivno upravljanje autorskim i srodnim pravima, članovi obavještavaju organizaciju o djelima koja su stvorili ili čiji su vlasnici. Glavne djelatnosti organizacija za kolektivno upravljanje autorskim i srodnim pravima su:

1) vođenje dokumentacije djela svojih članova, 2) licenciranje i naplata honorara u ime svojih članova, 3) prikupljanje informacija i pravljenje izvješća o uporabi djela, 4) praćenje i revizija i 5) distribucija honorara svojim članovima. Osobe ili gospodarski subjekti zainteresirani da pribave dozvolu za uporabu djela na repertoaru organizacije za kolektivno upravljanje autorskim i srodnim pravima pregledaju taj repertoar. Da bi nositeljima autorskog i srodnih prava omogućile da budu predstavljeni na međunarodnoj razini, ove organizacije sklapaju recipročne ugovore s drugim takvim organizacijama diljem svijeta. Ove organizacije, potom, daju dozvole u ime svojih članova, naplaćuju naknade i vrše

raspodjelu naplaćenih iznosa nositeljima autorskog prava na osnovi ugovorene formule.

Praktične prednosti kolektivnog upravljanja autorskim i srodnim pravima su sljedeće:

- Kolektivno licenciranje ima mnogo prednosti za korisnike i nositelje prava. Mogućnost obavljanja svih poslova na jednom mjestu uveliko smanjuje administrativni teret za korisnike i nositelje prava; ne samo što kolektivno upravljanje autorskim i srodnim pravima nositeljima prava omogućuje ekonomičnost glede administrativnih troškova nego isto čini i u pogledu istraživanja i razvoja s ciljem stvaranja digitalnih sustava koji omogućuju borbu protiv piraterije. Osim toga, kolektivno licenciranje je značajan činitelj u uspostavi ravnoteže. Bez kolektivnog sustava u kojem sudjeluju svi subjekti na tržištu mali i srednji nositelji prava, kao i mali i srednji korisnici bili bi, jednostavno, isključeni s tržišta.
- Zahvaljujući kolektivnom ostvarivanju autorskog i srodnih prava, vlasnici zaštićenih djela mogu koristiti prednost **kolektivnog pregovaranja** i dobiti bolje uvjete za uporabu svojih djela, jer organizacija za kolektivno upravljanje autorskim i srodnim pravima može pregovarati pod mnogo uravnoteženijim uvjetima s brojnim, moćnijim i često rasutim i udaljenim skupinama korisnika.
- Gospodarski subjekti koji žele koristiti autorska i srodna prava drugih mogu

to ostvariti putem jedne organizacije za kolektivno ostvarivanje autorskog i srodnih prava i mogu dobiti **jedinstvenu dozvolu**. Jedinstvena dozvola omogućuje korisniku da koristi bilo koji primjerak iz kataloga ili repertoara organizacije za kolektivno upravljanje autorskim i srodnim pravima u određenom vremenskom razdoblju, bez potrebe da pregovara o uvjetima uporabe prava na svako pojedinačno djelo.

- Zahvaljujući kolektivnom ostvarivanju autorskog i srodnih prava, gospodarski subjekti koji žele dobiti licencu za neki materijal u **digitalnom** obliku dobivaju koristan instrument uz jednostavniji postupak za dobivanje tih prava.

Upravljanje autorskim i srodnim pravima

Pravima koja proistječu iz autorskog i srodnih prava mogu upravljati:

- Nositelj prava;
- Posrednik, kao što su izdavač, proizvođač ili distributer ili
- Organizacija za kolektivno upravljanje autorskim i srodnim pravima. U nekim slučajevima ostvarivanje prava putem tih organizacija može čak biti propisano zakonom.

- Mnoge organizacije za kolektivno ostvarivanje autorskog i srodnih prava, također, imaju važnu ulogu izvan svoje neposredne djelatnosti. Primjerice, one su uključene u zaštitu prava (sprečavanje piraterije), pružaju usluge edukacije i širenja informacija, uspostavljaju vezu sa zakonodavnim tijelima, potiču i unapređuju razvoj novih djela u raznim kulturama putem kulturnih inicijativa i doprinose socijalnom i zakonskom blagostanju svojih članova. Posljednjih godina mnoge od tih organizacija aktivno rade na razvoju komponenti upravljanja digitalnim pravima za potrebe upravljanja pravima (vidi str. 26). Također, mnoge organizacije za kolektivno upravljanje autorskim i srodnim pravima su angažirane u okviru međunarodnih foruma na promociji razvoja zajedničkih, interoperabilnih i sigurnih standarda, koji odgovaraju njihovim potrebama glede upravljanja autorskim i srodnim pravima, provedbe i zaštite prava koja zastupaju.
- Pojednostosti u svezi s relevantnim organizacijama za kolektivno upravljanje autorskim i srodnim pravima u određenoj zemlji mogu se dobiti od međunarodne federacije organizacija za kolektivno upravljanje autorskim i srodnim pravima (vidi Aneks I), nacionalne ustanove/uprave za autorska prava (vidi Aneks II), od relevantne gospodarske udruge ili od jedne od međunarodnih nevladinih organizacija navedenih u Aneksu I. na str. 55.

Kolektivno upravljanje autorskim i srodnim pravima u glazbenoj industriji

Kolektivno upravljanje autorskim i srodnim pravima ima suštinski značajnu ulogu u glazbenom poslu zbog različitih vrsta prava u lancu tog posla.

Mehanička prava koja se naplaćuju za račun autora, skladatelja i izdavača;

Prava izvedbe koja se naplaćuju za račun autora, skladatelja i izdavača i

Prava izvedbe koja se naplaćuju za račun interpretatora i proizvođača fonograma (vidi str. 20).

Nije ni čudo što se tisuće malih i srednjih kompanija za izdavanje zvučnih zapisa, kao i izdavača glazbenih djela i umjetnika, svatko u svojoj zemlji, oslanja na lokalne i/ili udaljene organizacije za kolektivno upravljanje pravima s ciljem da one zastupaju njihove interese i umjesto njih pregovaraju s moćnim korisnicima glazbe (velike medijske skupine, radio, TV, telekomu ili kabelski operateri), kako bi osigurali adekvatnu naknadu za svoju stvaralačku djelatnost. U isto vrijeme, svi korisnici, bez obzira na veličinu, imaju pristup svim repertoarima bez potrebe da pregovaraju s velikim brojem pojedinačnih nositelja prava.

Organizacije za kolektivno upravljanje autorskim i srodnim pravima koje zastupaju interpretatore (glazbene i audiovizualne) od početka upravljaju pravima na Internetu, uglavnom u domeni simultanog radijskog i TV prijenosa i prijenosa mrežom, a od sada će, također, osiguravati i "pravo na činidbu dostupnim" (vidi str. 16).

U većini zemalja emiter mora platiti **pravo na emitiranje glazbe**. Plaća se skladatelju, ali, uglavnom, na neizravan način. U praksi skladatelj prenosi svoja prava na organizaciju za kolektivno upravljanje autorskim i srodnim pravima, koja pregovara sa zainteresiranima za javnu izvedbu glazbenih djela. Organizacija za kolektivno upravljanje autorskim i srodnim pravima, koja predstavlja veliki broj skladatelja, plaća autorske honorare svojim članovima, sukladno tome koliko je puta određeno djelo izvedeno u javnosti. Emiteri ugovaraju ukupan godišnji iznos koji se plaća organizaciji za kolektivno upravljanje autorskim i srodnim pravima i daju joj primjerke prijave od pojedinačnih postaja u kojima je navedeno koliko je puta neki zapis emitiran, a na osnovi čega se može izvršiti obračun s ciljem plaćanja honorara skladateljima. Organizacija za kolektivno upravljanje autorskim i srodnim pravima može biti bilo koja udruga za zaštitu izvođačkih prava. Primjerice, za emitere u okviru Commonwealtha najrelevantnije su Australasian Performing Right Association (APRA, Udruga za zaštitu izvođačkih prava u Australiji i Aziji) ili The Performing Right Society (Udruga za zaštitu izvođačkih prava) u

Velikoj Britaniji. Obje udruge mogu emiterima dati licence za praktički sva glazbena djela skladana bilo gdje u svijetu. APRA, primjerice, ima kontrolu ne samo nad glazbom za koju su njezini članovi prenijeli svoja prava na APRA-u u okviru Australije i Azije, Novog Zelanda i Južnog Pacifika nego i nad glazbom koju u Ujedinjenom Kraljevstvu napišu skladatelji i izdavači koji su članovi udruge The Performing Right Society. Na osnovi sličnih ugovora, APRA u Australiji i Novom Zelandu ima kontrolu nad glazbenim djelima koja napišu razni skladatelji koji su članovi udruge u Sjedinjenim Državama,

kao i udruga u zemljama kao što su Francuska, Njemačka, Italija, Španjolska, Nizozemska, Grčka i druge.

Dozvola za javnu izvedbu je neophodna za bilo koje **emitiranje televizijskog programa koji sadrži glazbu**. Pravo izvedbe mora odobriti nositelj autorskog prava ili izdavač skladbe i zvučnog zapisa koji se koriste. Obično se od udruge za zaštitu izvođačkih prava pribavlja jedinstvena dozvola.

Kolektivno upravljanje pravima u reprografiji

Gospodarski subjekti u velikoj mjeri koriste sve vrste **tiskanog materijala zaštićenog autorskim pravom**. Primjerice, mogu imati potrebu za fotokopijama članaka iz novina, časopisa i drugog periodičnog tiska koje žele distribuirati svojim uposlenima radi njihovog informiranja i istraživačkog rada. Bilo bi nepraktično, a možda čak i nemoguće, tražiti dozvolu za takvu uporabu izravno od autora i izdavača diljem svijeta.

U odgovoru na potrebu da se dobije licenca za fotokopiranje velikog opsega, u mnogim zemljama autori i izdavači su uspostavili organizacije za ostvarivanje prava reprodukcije - vrsta organizacije za kolektivno upravljanje autorskim i srodnim pravima - koje postupaju kao posrednici i osiguravaju potrebne dozvole sukladno autorskom pravu kad god nositelji

prava ne mogu postupati samostalno.

Ove organizacije za ostvarivanje prava reprodukcije izdaju dozvole u ime svojih članova, kojima odobravaju proizvodnju reprografskih ili skeniranih kopija dijela objavljenog djela (uključujući knjige, časopise, periodični tisak itd.) u ograničenom broju primjeraka, za potrebe uposlenih u institucijama i organizacijama (uključujući knjižnice, javnu upravu, fotokopirnice, obrazovne institucije i širok spektar gospodarskih subjekata iz domene trgovine i industrije). Neke od tih organizacija mogu dati dozvolu i za druge namjene, kao što je elektronska distribucija putem mreže.

6. UPORABA DJELA U VLASNIŠTVU DRUGIH

Kada vam je potrebna dozvola da koristite djelo drugog nositelja prava?

Gospodarski subjekti često imaju potrebu koristiti djela zaštićena autorskim pravom ili djela zaštićena srodnim pravima, kao potporu svojoj poslovnoj djelatnosti. Kada koristite djela drugih nositelja prava, morate prvo utvrditi je li potrebna autorova dozvola. U načelu, odobrenje nositelja autorskog prava bit će vam potrebno:

- Ako je djelo obuhvaćeno zakonom ili zakonima o autorskom, odnosno srodnim pravima (vidi odjeljak 2);
- Ako djelo nije u javnoj domeni (vidi stranu 46);
- Ako planirana uporaba djela podrazumijeva uporabu svih autorskih i srodnih prava odobrenih nositelju prava, odnosno dijela tih prava i
- Ako planirana uporaba djela nije obuhvaćena "poštenom uporabom" ili "poštenim postupanjem" ili ograničenjem ili iznimkom koji su konkretno uključeni u nacionalni zakon o autorskom ili srodnim pravima (vidi str. 47).

Treba imati na umu da će vam možda biti potrebna posebna dozvola za uporabu sadržaja drugih nositelja prava **izvan vaših poslovnih prostorija** (na prezentacijama za investitore, na internetskoj stranici tvrtke, za godišnje izvješće, bilten itd.) i **unutar vaših poslovnih prostorija** (za distribuciju uposlenima,

ispitivanje proizvoda, sastanke i obuku u poslovnim prostorijama itd.). Čak i ako koristite **samo jedan dio nekog djela zaštićenog autorskim pravom**, obično će vam trebati prethodna dozvola (vidi str. 52).

Je li vam potrebna dozvola i za elektronsku, odnosno digitalnu uporabu djela drugih nositelja prava?

Autorskopravna zaštita se odnosi na digitalnu uporabu i pohranjivanje, isto kao i na bilo koju drugu uporabu. Stoga, možda će vam prethodno biti potrebna dozvola nositelja autorskog prava da biste mogli skenirati njihova djela, objaviti njihova djela na elektronskoj oglasnoj ploči ili internetskoj stranici, memorirati njihov digitalni sadržaj u bazi podataka vašeg poduzeća, ili objaviti njihova djela na vašoj internetskoj stranici. Većina internetskih stranica daje popis adresa elektronske pošte kontakt-osoba, zahvaljujući čemu je relativno lako dostaviti zahtjev za reprodukciju slike ili teksta.

Sadašnja tehnologija olakšava uporabu materijala koji su stvorili drugi – filmskih odlomaka i odlomaka televizijskih emisija, glazbe, grafika, fotografija, softvera, teksta itd. - na vašoj internetskoj stranici. Sama tehnička lakoća uporabe i umnožavanja djela ne daje vam zakonsko pravo da to i činite.

Ako ste kupili djelo zaštićeno autorskim pravom, možete li ga slobodno koristiti onako kako želite?

Kao što je ranije objašnjeno, autorsko pravo je odvojeno od prava posjedovanja djela (vidi str. 35). Samom kupnjom primjerka neke knjige, CD-a, videa ili računalnog programa kupac nužno ne stječe i pravo da pravi dodatne primjerke ili da djelo objavljuje ili prikazuje u javnosti. Pravo da to čini obično pripada

nositelju autorskog prava, čija vam je dozvola potrebna za takve postupke. Morate imati na umu da se, kao i u slučaju fotokopiranja djela, skeniranje djela radi proizvodnje elektronskog primjerka i učitavanje primjerka djela u elektronskom obliku smatra umnožavanjem djela, te je prije obavljanja bilo kojeg od tih postupaka potrebno pribaviti dozvolu.

Licenciranje softvera

Kod standardiziranih softverskih paketa često dobijete licencu po izvršenoj kupnji paketa. Vi kupite fizičko pakiranje, ali dobivate licencu samo za određenu uporabu softvera sadržanog u njemu. Uvjeti davanja licence (tzv. **upakirane licence**) obično su navedeni na paketu, koji možete vratiti ako se ne slažete s navedenim uvjetima. Ukoliko otvorite paket, smatra se da ste prihvatili uvjete ugovora. Također, **licencni ugovor** može biti ubačen u zapakirani softver.

Često se licenciranje softvera obavlja on-line, putem **“ugovora na klik mišem”**. U takvim slučajevima vi prihvaćate uvjete ugovora klikom na odgovarajuću ikonicu na internetskoj stranici. Ako vam je potreban konkretan softver za određeni broj računala u okviru vašeg poduzeća, možete dobiti **količinsku licencu** na osnovi koje dobivate značajan popust kupnjom većeg broja licenci.

Posljednjih godina sve više se raspravlja o valjanosti softverskih licenci, jer mnogi proizvođači pokušavaju ugovornim odredbama proširiti granice svojih prava, izvan dopuštenog zakonima o autorskom i srodnim pravima.

U svim takvim slučajevima potrebno je da pažljivo pregledate licencni ugovor, da biste utvrdili što možete, a što ne možete raditi sa softverom koji ste kupili. Dodatno, u vašem nacionalnom zakonu o autorskom pravu može biti iznimki koje vam omogućuju da računalni program koristite na određene načine za koje nije potrebna dozvola, kao što su pravljenje interoperabilnih proizvoda, ispravci pogreški, provjera sigurnosti i pravljenje pričuvne kopije.

Koji sadržaj ili materijal imate pravo koristiti bez dozvole?

Odobrenje nositelja autorskog prava nije potrebno:

- Ako koristite aspekt djela koji nije zaštićen na osnovi zakona o autorskom pravu. Primjerice, ako na vaš osobni način izražavate **činjenice ili ideje** iz nekog zaštićenog djela, umjesto da prepisete autorov izraz (vidi str. 13);
- Ako je djelo u **javnoj domeni** i
- Ako je vaša uporaba djela obuhvaćena pojmom "poštena uporaba" ili "pošteno postupanje" ili je obuhvaćeno **ograničenjem ili iznimkom** koji su konkretno predviđeni nacionalnim zakonom o autorskom pravu.

Kada je djelo u javnoj domeni?

Ako nitko nema autorsko pravo na djelo, to djelo pripada javnoj domeni i svatko ga može slobodno koristiti za bilo koju namjenu. Sljedeće vrste djela su u javnoj domeni:

Primjer: Frédéric Chopin je umro 1849. Glazba i tekstovi za glazbu koje je on napisao su u javnoj domeni. Prema tomu, svatko može svirati Chopinovu glazbu. Međutim, pošto su zvučni zapisi zaštićeni zasebno od glazbenih kompozicija, zvučni zapisi Chopinove glazbe su, možda, još uvijek pod autorskopravnom zaštitom.

- Djelo čiji je rok autorskopravne zaštite istekao (vidi str. 23);
- Djelo koje ne može biti zaštićeno autorskim pravom (primjerice, naslov knjige) (vidi str. 13) i
- Djelo na koje se nositelj autorskog prava izričito odrekao svojih prava, primjerice, tako što je na djelo istaknuo obavijest da se ono ubraja u javnu domenu.

Nepostojanje obavijesti o autorskom pravu ne znači da je djelo u javnoj domeni čak i ako je djelo dostupno na Internetu.

Kako možete utvrditi je li djelo još uvijek zaštićeno autorskim ili srodnim pravima?

Sukladno moralnim pravima, na djelu se obično ističe autorovo ime, a godina smrti autora može se dobiti iz bibliografskih djela ili javnih registara. Ako na osnovi takvog pretraživanja ne dođete do jasnih rezultata, možete konzultirati registar autorskog prava u ustanovi za autorska prava u vašoj zemlji (ako takva postoji) da biste provjerili relevantne informacije, ili možete kontaktirati sa relevantnom organizacijom za kolektivno upravljanje autorskim i srodnim pravima ili izdavačem djela. Imajte na umu da možda postoji nekoliko autorskih prava na jedan proizvod, a ta prava možda pripadaju različitim nositeljima prava i imaju različite rokove zaštite. Primjerice, knjiga može sadržavati tekst i slike koji su zaštićeni na osnovi nekoliko odvojenih autorskih prava, a od kojih svako istječe drugo datuma.

Kada možete koristiti djelo na osnovi ograničenja ili iznimke od autorskog prava. ili na osnovi pojma “poštena uporaba” ili “pošteno postupanje”?

Svi nacionalni zakoni o autorskom pravu uključuju niz ograničenja i iznimki na osnovi kojih se ograničava opseg autorskopravne zaštite i dopušta slobodna uporaba djela u određenim okolnostima, ili uporaba djela bez dozvole, ali uz određeno plaćanje. Odredbe se razlikuju od zemlje do zemlje, ali, općenito, iznimke i ograničenja obuhvaćaju uporabu **citata** iz objavljenog djela (tj. uporabu kratkih izvadaka u djelu koje je autor samostalno stvorio), određeno prepisivanje radi **privatne i osobne uporabe** (primjerice, za potrebe istraživanja i proučavanja), određeno umnožavanje u **knjižnicama i arhivama** (primjerice, djela koja se ne mogu naći u tisku, primjerci previše osjetljivi da bi se mogli izdavati), umnožavanje izvoda djela od **nastavnika** za potrebe učenika u razredu, ili pravljenje specijalnih primjeraka za potrebe slabovidnih ili slijepih osoba.

U raznim zemljama postoje brojna druga ograničenja ili iznimke u korist raznih skupina. Vrlo često ta ograničenja i iznimke detaljno su opisani u nacionalnom zakonu, koji bi trebalo konzultirati radi dobivanja pravih uputa. U suprotnom, potrebno je potražiti stručni savjet.

U zemljama anglosaksonskog prava (Common Law), kao što su Australija, Kanada, Indija, Velika Britanija i Sjedinjene Američke Države, djela podliježu konceptu “**poštene uporabe**” ili “**poštenog postupanja**”. Opis dan u zakonu o autorskom pravu kod njih je manje konkretan. Pod “poštenom uporabom” utvrđeno je da za određene vrste uporabe tuđih djela zaštićenih autorskim pravom nije potrebno odobrenje nositelja autorskog prava. Pretpostavka je da je opseg te uporabe dovoljno mali da neće u nerazumnoj mjeri ograničiti isključiva prava nositelja autorskog prava na reprodukciju i druge načine uporabe djela. Teško je opisati bilo koja opća pravila o “poštenoj uporabi” zato što je ona uvijek veoma povezana s činjeničnim stanjem. Međutim, privatne osobe koje umnožavaju djela za **vlastitu uporabu** obično imaju mnogo veća prava “poštene uporabe” od onih koji ih umnožavaju u komercijalne svrhe. Primjeri djelatnosti koje mogu biti dopuštene kao “poštena uporaba” uključuju distribuiranje primjeraka slike iz novina na satu, za obrazovne svrhe, imitiranje djela radi parodije ili društvenog komentara, preuzimanje citata iz objavljenog djela i softver za obrnuti inženjering s ciljem osiguravanja kompatibilnosti. Opseg “poštene uporabe” se razlikuje od zemlje do zemlje.

Obratite pozornost na to da, čak i ukoliko nečije djelo koristite sukladno ovim odredbama, i dalje je u većini zemalja potrebno naznačiti autorovo ime.

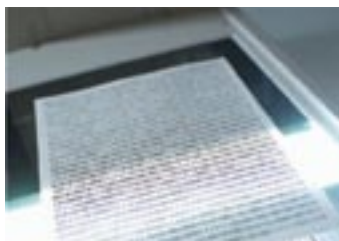
Što je sustav pristojbi za privatno umnožavanje?

Pojedinci umnožavaju velike količine materijala zaštićenog autorskim pravima za vlastite, nekomercijalne potrebe. Takvo umnožavanje predstavlja unosno tržište za proizvođače i uvoznike opreme za pravljenje zapisa i medija, nosača zapisa. Međutim, privatno umnožavanje, prema svojoj prirodi, ne može biti uređeno ugovorom: ljudi spontano prave privatne primjerke u privatnosti vlastitoga doma. Prema tomu, u nekim zemljama umnožavanje za vlastitu uporabu je, jednostavno, dopušteno na osnovu izuzeća; nije potrebno tražiti nikakvu prethodnu dozvolu. Međutim, jedan broj takvih zemalja je, zauzvrat, uspostavio sustav plaćanja pristojbi radi osiguravanja naknada umjetnicima, piscima i glazbenicima za takvo umnožavanje njihovih djela. Taj se sustav može sastojati od dvaju elemenata:

- **Pristojba na opremu i medije:** na cijenu svih vrsta opreme za proizvodnju zapisa dodaje se mala naknada za autorsko pravo, a to uključuje niz proizvoda, od strojeva za kopiranje i faks-uređaja do CD i DVD pržilica, videorekordera i skenera. Neke su zemlje, također, uvele pristojbe na prazne medije za snimanje zapisa, kao što su papir za fotokopiranje, prazne vrpce, CD-R ili fleš-kartice.

- **Pristojbe koje plaćaju korisnici:** škole, veleučilišta, državne institucije i istraživačke institucije, sveučilišta, knjižnice, gospodarski subjekti koji proizvode veliku količinu fotokopija plaćaju "korisničku naknadu".

Naplatu pristojbi obično vrši organizacija za kolektivno upravljanje autorskim i srodnim pravima, i to od proizvođača, uvoznika, operatera ili korisnika, a potom ih distribuira nositeljima prava.

Primjer Belgije

U Belgiji tvrtke koje prave kopije zaštićenih djela na opremi koja im pripada (koja je: vlasništvo, unajmljena ili uzeta u zakup) moraju platiti naknadu. Ta naknada mora odgovarati broju proizvedenih kopija zaštićenog djela. REPROBEL, Organizacija za zaštitu prava umnožavanja Belgije, naplaćuje pristojbu i vrši raspodjelu prihoda na odgovarajući način.

Možete li koristiti djela zaštićena mjerama tehnološke zaštite?

Gospodarski subjekti moraju obratiti pozornost kada u komercijalne svrhe koriste djela zaštićena tehnološkim mjerama zaštite ako bi u tu svrhu bilo potrebno **izbjegli mjere tehnološke zaštite** - što predstavlja postupak koji je sada zakonom zabranjen u mnogim zemljama. U većini zemalja odgovornost za ove povrede prava je zasebna i razgraničena od bilo koje odgovornosti zbog povrede autorskog prava na zaštićena djela. To znači da, čak i ako je izbjegavanje mjera odobreno, i dalje vrijede opća pravila u svezi s povredom autorskog prava. Prema tomu, za svaku uporabu djela vjerojatno će i dalje biti potrebno da se pribavi dozvola nositelja autorskog prava.

Do izbjegavanja tehnoloških mjera zaštite bi došlo, primjerice, ukoliko biste upali u nečiji sustav za ostvarivanje digitalnih prava s ciljem da zaštićeni sadržaj koristite bez odobrenja, ili ukoliko biste bez odobrenja dešifrirali djelo zaštićeno autorskim pravom. Na osnovi nacionalnih zakona u nekim zemljama ne smatra se nelegalnom praksom samo akt izbjegavanja mjera nego se i svaka **priprema radnja ili stavljanje na raspolaganje opreme za izbjegavanje mjera**, također, smatra povredom prava.

Kako možete dobiti dozvolu za uporabu zaštićenog djela drugih nositelja prava?

Postoje dva glavna načina postupanja kada se radi o dobivanju dozvole za uporabu djela zaštićenog autorskim ili srodnim pravom: uporaba usluga organizacija za kolektivno ostvarivanje autorskog i srodnih prava, ili stupanje u izravan kontakt s nositeljem autorskog ili srodnog prava, ako se može doći do podataka o toj osobi.

Najbolji način je, vjerojatno, da se prvo utvrdi je li djelo upisano u repertoar odgovarajuće **organizacije za kolektivno upravljanje autorskim i srodnim pravima**, čime se znatno pojednostavljuje postupak pribavljanja dozvola. Organizacije za kolektivno upravljanje autorskim i srodnim pravima obično daju razne vrste dozvola za razne namjene i uporabe. Neke od njih, također, daju digitalne licence (vidi, također, str. 40-43).

Ukoliko autorskim ili srodnim pravom ne upravlja organizacija za kolektivno upravljanje autorskim i srodnim pravima, morat ćete izravno kontaktirati sa nositeljem autorskog ili srodnog prava ili sa njegovim agentom. Osoba koja je navedena u obavijesti o autorskom pravu je, vjerojatno, osoba koja je prvotni nositelj autorskog prava, međutim, tijekom vremena možda je došlo do prijenosa imovinskih prava u sklopu autorskog ili srodnog prava na drugu osobu. U zemljama kao što su Indija i Sjedinjene Američke Države, koje imaju sustav dobrovoljne registracije autorskog prava, pretraga nacionalnog registra autorskih prava

bi vam trebala omogućiti da utvrdite tko je sadašnji nositelj autorskog ili srodnog prava.

U slučaju pisanog ili glazbenog djela, možete kontaktirati sa **izdavačem ili proizvođačem zapisa djela**, koji je često nositelj prava na reprodukciju materijala.

Zbog toga što može postojati nekoliko "slojeva" prava, može postojati i nekoliko različitih nositelja prava od kojih je pojedinačno potrebno pribaviti dozvole. Primjerice, može postojati izdavač glazbenih djela - za skladbu, proizvođač zvučnog zapisa - za glazbeni zapis, a često, također, i interpretatori.

Kada se radi o važnim licencama, preporučljivo je da se, prije nego što se počne pregovarati o uvjetima ugovora, pribavi stručno mišljenje čak i kada se licenca prvotno nudi pod tzv. standardnim uvjetima. Kompetentan stručnjak za licence može vam pomoći da se ugovori najbolje rješenje za vaše poslovne potrebe.

Ukoliko želite koristiti neko djelo, potrebna vam je dozvola nositelja autorskog prava na to djelo. Autori često prenose svoja prava na izdavača ili na organizaciju za upravljanje autorskim i srodnim pravima, koji u njihovo ime preuzimaju ostvarivanje imovinske koristi od njihovih djela.

Kako vaša tvrtka može umanjiti rizik od povrede prava?

Sudbeni postupak u svezi s kršenjem autorskog prava može biti skup pothvat. Prema tomu, bilo bi mudro primijeniti mjere koje pomažu da ne dođe do povrede prava. Preporučuje se sljedeće:

- Osigurajte odgovarajuće obrazovanje za uposlene u vašoj tvrtki, tako da budu svjesni mogućih implikacija autorskopravne zaštite na njihova djela i postupke;
- Pribavite pisane dozvole ili osigurajte da se izvrši prijenos prava, kada je to potrebno, kao i da osoblje bude upoznato sa opsegom takvih dozvola ili prijenosa prava;
- Na aparat koji bi mogao biti uporabljen za povredu autorskog prava (kao što su strojevi za fotokopiranje, računala, CD i DVD pržilice) istaknite jasnu obavijest da aparat ne smije biti korišten za kršenje autorskog prava;
- Izričito zabranite uposlenima da sa Interneta na računala u uredu učitaju bilo koji materijal zaštićen autorskim pravima bez odobrenja i
- Ako vaša tvrtka često koristi proizvode zaštićene tehnološkim mjerama zaštite, razradite praktične mjere koje će osigurati da uposleni ne izbjegavaju tehnološke mjere zaštite bez dozvole nositelja autorskog prava, ili da ne prijeđu opseg te dozvole.

Svaki gospodarski subjekt bi trebao imati sveobuhvatnu politiku za poštivanje propisa u svezi sa autorskim pravom, uključujući detaljne postupke za pribavljanje dozvola za autorsko pravo koji su prilagođeni poslovnoj djelatnosti subjekta i njegovim praktičnim potrebama. Stvaranjem kulture poštivanja propisa koji se odnose na zaštitu autorskog prava u vašoj tvrtki smanjit ćete rizik od povrede autorskog prava.

Kratka lista za provjeru

- **Povećajte zaštitu autorskog prava do najveće moguće mjere.** Registrirajte vaša djela kod državne ustanove za autorska prava, koja omogućuje takvu dragovoljnu registraciju autorskog prava. Istaknite obavijest o autorskom pravu na vaša djela. Uporabite alate za upravljanje digitalnim pravima da biste zaštitili digitalna djela.
- **Utvrđite tko je nositelj autorskog prava.** Sklopite pisane ugovore sa svim uposlenima, neovisnim izvođačima i drugim osobama da biste utvrdili tko je nositelj autorskog prava na bilo kojem djelu stvorenom u vašoj tvrtki.
- **Izbjegnite povrede prava.** Ako vaš proizvod ili usluga obuhvaća bilo koji materijal koji nije potpuno potekao iz vaše tvrtke, raspitajte se je li vam potrebna dozvola za uporabu takvog materijala, a kada jeste, prethodno pribavite dozvolu.
- Osnovno je pravilo da **izvučete najviše što možete iz svog autorskog prava.** Dajte dozvolu za uporabu vašeg prava umjesto da ta prava prodate. Dajte specifične i restriktivne dozvole kako biste svaku dozvolu prilagodili konkretnim potrebama njezinog korisnika.

7. OSTVARIVANJE AUTORSKOG PRAVA

Kada je vaše autorsko pravo povrijeđeno?

Smatra se da je svaka osoba koja se bez prethodne dozvole nositelja autorskog prava bavi nekom djelatnosti za koju dozvolu ili zabranu može dati samo nositelj autorskog prava narušila, odnosno „povrijedila“ autorsko pravo.

Imovinska prava mogu biti povrijeđena ako neka osoba bez odobrenja:

- Izvrši neku radnju za čije vršenje samo vi imate isključivo pravo;
- U nekim zemljama vrši komercijalnu djelatnost u svezi sa djelom kojim se povređuje pravo, ili osigura sredstva za proizvodnju djela kojim se povređuje pravo (primjerice, prodaja piratske verzije CD-a) ili
- U nekim zemljama uveze ili posjeduje djelo kojim se povređuje pravo ukoliko se to djelo ne ubraja u zakonsku iznimku ili ako nije na drugi način opravdano.

Do povrede autorskog prava može doći čak i ako se koristi samo **dio** djela. Do povrede obično dolazi kada se „znatan dio“, tj. važan, bitan ili prepoznatljiv dio koristi na jedan od načina rezerviranih isključivo za nositelja **autorskog prava**.

Dakle, važne su i kvantiteta i kvaliteta. Međutim, ne postoji opće pravilo glede toga koliki dio djela može biti korišten a da se ne povrijedi autorsko pravo. Ovo pitanje se utvrđuje u svakom konkretnom slučaju, ovisno o stvarnim činjenicama i okolnostima slučaja.

Do povrede **moralnih prava** može doći:

- Ako se ne priznaje vaš doprinos, kao autora djela ili
- Ako je vaše djelo izloženo potcjenjivačkom tretmanu, ili ako bude izmijenjeno na način kojim bi bila nanesena šteta vašoj časti i ugledu.

Do povrede prava (autorskog ili drugog, neovisnog prava) može doći i ako netko napravi, uveze ili se u komercijalne svrhe bavi uređajima pomoću kojih se **izbjegavaju tehnološke mjere zaštite** koje ste vi postavili radi zaštite sadržaja vašeg autorskog prava od neovlaštene uporabe. Osim toga, do povrede može doći i ako netko **ukloni ili izmijeni informacije o upravljanju pravima** koje ste istaknuli na djelu koje uživa autorskopravnu zaštitu (vidi str. 26).

Jednim postupkom mogu se povrijediti prava više nositelja prava. Primjerice, ako se prodaju vrpce sa emitiranim emisijama, radi se o povredi prava na emitiranje djela. Naravno, ovim postupkom bi bilo povrijeđeno i autorsko pravo skladatelja glazbe i tvrtke za proizvodnju zvučnih zapisa, koja je proizvela izvorni zvučni zapis. Svaki nositelj prava može pokrenuti poseban postupak za zaštitu prava.

Što trebate uraditi ako je vjerojatno da će vaša prava biti povrijeđena, ili su već povrijeđena?

Teret ostvarivanja autorskog i srodnih prava pada, uglavnom, na nositelja prava. Na vama je da utvrdite je li došlo do povrede vaših prava i da odlučite koje mjere bi trebalo poduzeti za ostvarivanje vaših prava.

Odvjetnik, specijaliziran za autorska prava, ili odvjetnička tvrtka koja se bavi autorskim pravima može vam osigurati informacije o mogućnostima koje su vam na raspolaganju i pomoći vam da odlučite hoćete li pokrenuti sudbeni postupak protiv prekršitelja, kada i kako ćete to uraditi i koju vrstu sudbenog postupka ćete pokrenuti, kao i kako da riješite bilo koji takav spor, na sudu ili na drugi način. Osigurajte da svaka takva odluka bude sukladna vašoj ukupnoj poslovnoj strategiji i ciljevima.

Ukoliko dođe do povrede vašeg autorskog prava, možete, kao prvo, **poslati pismo** (koje

se zove „nalog za obustavu radnje“) navodnom prekršitelju, obavještavajući ga o mogućem postojanju povrede. Preporučljivo je da zatražite pomoć odvjetnika kada sastavljate ovo pismo. U nekim zemljama, ako netko povrijedi vaše autorsko pravo putem Interneta, možete poduzeti sljedeće:

- Poslati specijalni nalog o obustavi radnje poslužitelju internetskih usluga uz zahtjev da upitni sadržaj ukloni sa internetske stranice, ili blokira pristup tome sadržaju (obavijest i uklanjanje) ili
- Obavijestite poslužitelja internetskih usluga, koji će, zauzvrat, obavijestiti svoje korisnike o navodnoj povredi i time olakšati rješenje problema (pristup „obavijest i obavijest“).

Ponekad je iznenađenje najbolja taktika.

Kada prekršitelju dostavite obavijest da polažete pravo na djelo, time mu možete dati mogućnost da sakrije ili uništi dokaz. Ako smatrate da se radi o namjernoj povredi prava, a znate gdje se povreda obavlja, u tome slučaju možete odlučiti da se obratite sudu bez obavještavanja prekršitelja i tražiti nalog bez saslušanja suprotne strane, na osnovi kojeg će biti omogućen iznenađan očevid u prostorijama prekršitelja i ovrha relevantnih dokaza.

Sudbeni postupak može trajati prilično dugo. Da biste spriječili daljnju štetu tijekom tog vremena, možete odmah poduzeti mjere da zaustavite djelatnost za koju sumnjate da

se njome povređuje vaše pravo i da spriječite da roba kojom se povređuje pravo uđe u trgovinske tijekove. U većini zemalja zakonom je omogućeno da sud, prije donošenja konačne odluke, odredi privremenu mjeru kojom prekršitelju može naložiti da prekine djelatnost kojom povređuje pravo i sačuva relevantne dokaze.

Pokretanje **sudbenog postupka** protiv prekršitelja je preporučljivo samo ako možete dokazati da ste nositelj autorskog prava na djelo, ako možete dokazati povredu vaših prava i ako bi vrijednost uspjeha u sudbenom postupku nadmašila troškove samog postupka. Radi otklanjanja štetnih posljedica nastalih zbog povrede prava, sud može odrediti plaćanje odštete, sudbenu zabranu, nalog za izvješće o podrijetlu profita i narediti predaju robe kojom se povređuje pravo nositeljima tog prava. Prekršitelju, također, može biti naredeno da otkrije identitet trećih osoba uključenih u proizvodnju i distribuciju robe kojom se povređuje pravo i informaciju o njihovim distribucijskim kanalima. Osim toga, sud, na zahtjev, može naložiti da se roba kojom se povređuje pravo uništi, bez nadoknade.

Na osnovi zakona o autorskom pravu, također, može biti utvrđena **kaznena odgovornost** za pravljenje primjeraka djela kojima se povređuje pravo ili komercijalno poslovanje tim primjercima. Kaznena mjera za povredu prava može biti novčana, pa čak i zatvorska kazna.

Da biste **spriječili uvoz piratskih proizvoda**, potrebno je da kontaktirate sa državnim carinskim tijelima. Mnoge zemlje su uvele mjere za zaštitu prava intelektualnog vlasništva na granici, zahvaljujući kojima nositelji autorskog prava i korisnici dozvola mogu zahtijevati da se roba za koju se sumnja da je piratska, odnosno falsificirana, zadrži.

Koje su mogućnosti da bez obraćanja sudu riješite slučaj povrede autorskog prava?

U mnogim slučajevima učinkovit način postupanja u slučaju povrede je **arbitraža ili medijacija**. Arbitraža, obično, ima prednost zato što je manje formalna, što predstavlja kraći i jeftiniji postupak od sudbenog postupka i što se arbitražna odluka može lakše izvršiti na međunarodnoj razini. Prednost arbitraže i medijacije je u tomu što strane u sporu zadržavaju kontrolu nad postupkom rješavanja spora. Kao takve, one mogu pomoći da se zaštite dobri poslovni odnosi s drugim gospodarskim subjektima s kojima bi vaše poduzeće možda željelo nastaviti suradnju, ili zaključiti nove licencne ugovore, ili ugovore o unakrsnom licenciranju u budućnosti. Općenito, dobra je praksa da se u licencni ugovor uključe klauzule o medijaciji, odnosno arbitraži. Više podataka možete naći na internetskoj stranici Centra WIPO-a za arbitražu i medijaciju na adresi: arbitr.wipo.int/center/index.html.

Anex I.

Korisne internetske poveznice

Svjetska organizacija za intelektualno vlasništvo (WIPO): www.wipo.int

Odjel WIPO-a za mala i srednja poduzeća: www.wipo.int/sme/en/

Internetska stranica WIPO-a o autorskom i srodnim pravima: www.wipo.int/copyright/en/index.html

Internetska stranica WIPO-a o ostvarivanju prava: www.wipo.int/enforcement/en/index.html

Za kupnju izdanja u elektronskoj knjižnici WIPO-a: www.wipo.int/ebookshop. Tu ćete naći:

- Priručnik za licenciranje autorskog i srodnih prava, izdanje broj 897
- Kolektivno upravljanje autorskim i srodnim pravima, izdanje broj 855

Za učitavanje besplatnih publikacija: www.wipo.int/publications. Tu ćete naći:

- Razumijevanje autorskog i srodnih prava, publikacija broj 909
- Od umjetnika do publike: Koje koristi imaju stvaratelji i korisnici od autorskog i srodnih prava i sustava kolektivnog upravljanja autorskim i srodnim pravima, publikacija broj 922
- Kolektivno upravljanje autorskim i srodnim pravima u reprografiji, publikacija broj 924

Direktorij nacionalnih uprava za autorska prava: www.wipo.int/news/en/links/addresses/cr/index.html

Međunarodne nevladine organizacije

Međunarodni biro udruga za upravljanje pravima proizvodnje mehaničkih zapisa i reprodukcije (BIEM, akronim je nastao od prvotnog francuskog naziva): www.biem.org

Udruga za poslovni softver (BSA): www.bsa.org

Međunarodna konfederacija udruga autora i skladatelja (CISAC, akronim nastao od francuskog naziva): www.cisac.org

Međunarodna federacija udruga filmskih producenata (FIAPF, akronim nastao od francuskog naziva): www.fiapf.org

Međunarodna federacija organizacija za prava reprodukcije (IFRRO): www.ifrro.org

Međunarodna federacija fonogramske industrije (IFPI): www.ifpi.org

Udruga neovisnih glazbenih producenatskih kompanija (IMPALA): www.impalosite.org

Udruga neovisnih izdavača (IPA): www.ipa-uie.org

Udruga softverske i informacijske industrije (SIIA): www.sii.net

Anex II.

Internetske adrese nacionalnih uprava za autorsko i srodna prava

Alžir	www.onda@wissal.dz
Andora	www.omp.a.ad
Argentina	www2.jus.gov.ar/minjus/ssjyal/autor
Australija	www.ag.gov.au
Barbados	www.caipo.gov.bb
Bjelorusija	vkudashov@belpatent.gin.by
Belize	www.belipo/bz
Bosna i Hercegovina	www.bih.nat.ba/zsmp
Brazil	www.minc.gov.br
Češka	www.mkcr.cz
Danska	www.kum.dk
El Salvador	www.cnr.gob.sv
Filipini	ipophil.gov.ph
Finska	www.minedu.fi
Gruzija	www.global-erty.net/saqpatenti
Hrvatska	www.dziv.hr
Indija	copyright.gov.in
Indonezija	www.dgip.go.id
Irska	www.entemp.ie
Island	www.ministryofeducation.is
Kanada	cipo.gc.ca
Kina: Hong Kong (SAR)	www.info.gov.hk/ipd
Kolumbija	www.derautor.gov.co
Kirgistan	www.krygyzpatent.kg
Latvija	www.km.gov.lv
Libanon	www.economy.gov.lb

Litva	www.muza.lt
Luksemburg	www.etat.lu/EC
Malezija	mipc.gov.my
Meksiko	www.sep.gob.mx/wb2/sep/sep_459_indautor
Monako	www.european-patent-office.org/patlib/country/monaco
Mongolija	www.ipom.mn
Niger	www.bnda.ne.wipo.net
Norveška	www.dep.no/kd/
Novi Zeland	www.med.govt.nz
Peru	www.indecopi.gob.pe
Republika Koreja	www.mct.go.kr/english
Ruska Federacija	www.rupto.ru
Singapur	www.gov.sg/minlaw/ipos
	www.ipos.gov.sg/
Sjedinjene Američke Države	www.loc.gov/copyright
Slovačka	www.culture.gov.sk
Slovenija	www.sipo.mzt.si/
Španjolska	www.mcu.es/Propiedad_Intelectual/indice.htm
Švicarska	www.ige.ch
Tajland	www.ipthailand.org
Turska	www.kultur.gov.tr
Ujedinjeno Kraljevstvo	www.patent.gov.uk
Ukrajina	www.sdip.gov.ua
	www.uacrr.kiev.ua

Napomena:

Ažurirane informacije možete pronaći na stranici: www.wipo.int/directory

Anex III.

Rezime glavnih međunarodnih ugovora u svezi sa autorskim i srodnim pravima

Bernska konvencija o zaštiti književnih i umjetničkih djela (Bernska konvencija) (1886)

Bernska konvencija je glavni međunarodni ugovor o autorskom pravu. Bernskom konvencijom je, između ostalog, uspostavljeno pravilo „nacionalnog tretmana“, što znači da u svakoj zemlji strani autori uživaju ista prava kao i domaći autori. Konvencija je trenutačno na snazi u 162 zemlje. Popis ugovornih strana i cjelokupan tekst Konvencije mogu se naći na adresi: www.wipo.int/treaties/en/ip/berne/index.html.

Međunarodna konvencija o zaštiti interpretatora, proizvođača fonograma i organizacija za radiodifuziju (Rimska konvencija) (1961)

Rimskom konvencijom zaštita se proširuje na srodna prava: interpretatori ostvaruju prava na svoje izvedbe, proizvođači fonograma na svoje zvučne zapise, a radijske i televizijske organizacije na svoje emitirane programe. Osamdeset tri zemlje su trenutačno potpisnice ove konvencije. Popis ugovornih strana i cjelokupan tekst Konvencije može se naći na adresi: www.wipo.int/treaties/en/ip/rome/index/html.

Konvencija o zaštiti proizvođača fonograma od neovlaštenog umnožavanja njihovih fonograma (Konvencija o fonogramima) (1971)

Konvencijom o fonogramima utvrđena je obveza svake države potpisnice da štiti proizvođače fonograma koji su državljanima neke druge države potpisnice od proizvodnje kopija bez suglasnosti proizvođača, od uvoza takvih kopija, kada je proizvodnja ili uvoz tih kopija u svrhu distribucije javnosti, kao i od distribucije takvih kopija javnosti. „Fonogram“ znači isključivo zvučni zapis (tj. taj zapis ne sadrži, primjerice, filmske tonske vrpce ili videokazete) bez obzira na oblik (disk, vrpca ili drugo). Konvencija je trenutačno na snazi u 75 zemalja. Popis ugovornih strana i cjelokupan tekst Konvencije mogu se naći na adresi: www.wipo.int/treaties/en/ip/phonograms/index.html.

Sporazum o trgovinskim aspektima prava intelektualnog vlasništva (Sporazum TRIPS)(1994)

U nastojanju da se međunarodna trgovina harmonizira učinkovitom i odgovarajućom zaštitom prava intelektualnog vlasništva, napravljen je Sporazum TRIPS da bi se osigurali odgovarajući standardi i načela glede raspoloživosti, opsega i uporabe trgovinskih aspekata prava intelektualnog vlasništva. U isto vrijeme, ovim sporazumom se utvrđuju sredstva za ostvarivanje tih prava. Sporazum TRIPS je obvezan za svih 149 članica Svjetske trgovinske organizacije. Tekst se može naći na internetskoj stranici Svjetske trgovinske organizacije: http://www.wto.org/english/docs_e/legal_e/27-trips.doc.

Ugovor WIPO-a o autorskom pravu (WCT) i Ugovor WIPO-a o izvedbama i fonogramima (WPPT) (1996)

Ugovor WIPO-a o autorskom pravu i Ugovor WIPO-a o izvedbama i fonogramima zaključeni su 1996. s ciljem prilagodbe zaštite prava autora, interpretatora i proizvođača fonograma izazovima koje donosi nastanak digitalnog svijeta. Ugovor o autorskom pravu je dodatak Bernskoj konvenciji o zaštiti književnih i umjetničkih djela, a njime se odredbe Bernske konvencije prilagođavaju novim uvjetima informacijskog društva. To, prije svega, znači da se sve odredbe Bernske konvencije primjenjuju *mutatis mutandis* na digitalno okruženje. To, također, znači da sve potpisnice Ugovora o autorskom pravu moraju ispunjavati materijalne odredbe Bernske konvencije bez obzira na to jesu li potpisnice same Bernske konvencije ili ne. Ugovorom o autorskom pravu proširena su prava autora u svezi sa njihovim djelima, tako što su im dana tri isključiva prava, tj:

- pravo da odobre ili zabrane distribuciju javnosti izvornih djela ili njihovih primjeraka putem prodaje ili na drugi način (pravo distribucije);
- pravo da odobre ili zabrane davanje u najam, u komercijalne svrhe, računalnih programa, kinematografskih djela (ako je takvo davanje u najam u komercijalne svrhe dovelo do rasprostranjenog umnožavanja tih djela, čime je nanesena bitna šteta isključivom pravu reprodukcije), ili djela utjelovljenih u fonogramima (pravo davanja u najam) i
- pravo da odobre ili zabrane priopćavanje javnosti vlastitih izvornih djela ili njihovih primjeraka, žičanim ili bežičnim putem, uključujući činidbu njihovih djela dostupnim javnosti, tako da predstavnici javnosti mogu pristupiti tim djelima s mjesta i u vrijeme koje osobno izaberu (pravo na priopćavanje javnosti).

Ugovor WIPO-a o autorskom pravu je stupio na snagu 6. ožujka 2002, a do sada ga je potpisalo oko 59 zemalja (vidi: www.wipo.int/treaties/en/ip/wct/index.html).

Za razliku od Ugovora o autorskom pravu, Ugovor o izvedbama i fonogramima tiče se nositelja srodnih prava, a njegov cilj je međunarodna harmonizacija zaštite za interpretatore i proizvođače fonograma u informatičkom društvu. Međutim, on se ne odnosi na audiovizualne izvedbe. Ugovorom o izvedbama i fonogramima uglavnom se štite ekonomski interesi i prava osobnosti interpretatora (glumaca, pjevača, glazbenika itd.) u svezi s njihovim izvedbama bez obzira jesu li zabilježene na fonogramima. Ovim ugovorom također se pomaže fizičkim i pravnim osobama koje preuzmu inicijativu i odgovorne su za bilježenje zvuka. Ovim ugovorom se nositeljima prava daju sljedeća isključiva prava:

- pravo da odobre ili zabrane izravnu ili neizravnu reprodukciju fonograma (pravo na reprodukciju);
- pravo da odobre ili zabrane činidbu dostupnim javnosti izvornika ili primjeraka fonograma putem prodaje ili drugog prijenosa vlasništva (pravo distribucije);
- pravo da odobre ili zabrane davanje u najam javnosti izvornika ili primjeraka fonograma (pravo na davanje u najam) u komercijalne svrhe i
- pravo da odobre ili zabrane činidbu dostupnim javnosti, žičanim ili bežičnim putem, bilo koje izvedbe zabilježene na fonogramu, tako da predstavnici javnosti mogu pristupiti zabilježenoj izvedbi s mjesta i u vrijeme koje osobno izaberu, primjerice, putem usluge po zahtjevu (pravo stavljanja na uvid javnosti).

Glede izvedbi uživo, tj. onih koje nisu zabilježene na fonogramu, Ugovorom o izvedbama i fonogramima interpretatorima se, također, daje isključivo pravo da odobre:

- emitiranje za javnost,
- priopćavanje javnosti i
- bilježenje (samo zvuka).

Ugovor o izvedbama i fonogramima stupio je na snagu 20. svibnja 2002; za sada je 58 država potpisalo ovaj ugovor (vidi: www.wipo.int/treaties/en/ip/wppt/index.html).

Konvencija o kibernetičkom kriminalu (2001)

Konvencija o kibernetičkom kriminalu, koju je sačinilo Vijeće Europe, utvrđuje zajedničku kaznenu politiku s ciljem zaštite društva od kibernetičkog kriminala. To je prvi međunarodni ugovor o kaznenim djelima koja se vrše putem Interneta i drugih računalnih mreža, koji se posebice bavi povredama autorskog prava, prevarom u svezi s računalima, dječjom pornografijom i kršenjem sigurnosti mreže. Konvencija, također, sadrži niz ovlasti i postupaka, kao što su pretraživanje računalnih mreža i presretanje. Kompletan tekst se može naći na: conventions.coe.int/Treaty/en/Treaties/Html/185.htm.

Direktiva o autorskom pravu (2001)

Direktivom Europske zajednice o harmonizaciji određenih aspekata autorskog i srodnih prava u informacijskom društvu usklađuju se prava u određenim ključnim oblastima, prije svega, radi odgovora na izazove koje postavljaju Internet, e-trgovina i, uopće, digitalna tehnologija. Ona se, također, bavi iznimkama od ovih prava i zakonskom zaštitom tehnoloških aspekata sustava za upravljanje pravima.

Anex IV.

Popis zemalja potpisnica Bernske konvencije o zaštiti književnih i umjetničkih djela (stanje 16. lipnja 2006)

Albanija	Butan	Gruzija
Alžir	Cipar	Gvajana
Andora	Čad	Gvatemala
Antigua i Barbuda	Češka Republika	Gvineja
Arapaska Republika Sirija	Čile	Gvineja Bisao
Argentina	Danska	Haiti
Armenija	Demokratska Republika	Honduras
Australija	Kongo	Hrvatska
Austrija	Demokratska Narodna	Indija
Azerbejdžan	Republika Koreja	Indonezija
Bahami	Dominika	Irska
Bahrein	Dominikanska Republika	Island
Bangladeš	Džibuti	Italija
Barbados	Egipat	Izrael
Belgija	Ekvador	Jamajka
Belize	Ekvatorijalna Gvineja	Japan
Benin	El Salvador	Jordan
Bivša Jugoslavenska	Estonija	Južna Afrika
Republika Makedonija	Fidži	Kamerun
Bjelorusija	Filipini	Kanada
Bocvana	Finska	Katar
Bolivija	Francuska	Kazahstan
Bosna i Hercegovina	Gabon	Kenija
Brazil	Gambija	Kina
Brunei Darussalem	Gana	Kirgistan
Bugarska	Grčka	Kolumbija
Burkina Faso	Grenada	Komori

Kostarika	Nizozemska	Sveti Kristofor i Nevis
Kuba	Norveška	Sveti Vincent i Grenadini
Latvija	Novi Zeland	Španjolska
Lesoto	Njemačka	Šri Lanka
Libanon	Obala Bjelokosti	Svaziland
Liberija	Oman	Švedska
Libijska Arapska Džamahirija	Pakistan	Švicarska
Lihtenštajn	Panama	Tadžikistan
Litva	Paragvaj	Tajland
Luksemburg	Peru	Togo
Madagaskar	Poljska	Tonga
Mađarska	Portugal	Trinidad i Tobago
Malavi	Republika Koreja	Tunis
Mali	Ruanda	Turska
Malezija	Rumunjska	Ujedinjeni Arapski Emirati
Malta	Ruska Federacija	Ujedinjeno Kraljevstvo
Maroko	Samoa	Ujedinjena Republika Tanzanija
Mauricijus	Santa Lucia	Sjedinjene Američke Države
Mauritanija	Saudijska Arabija	Ukrajina
Meksiko	Senegal	Urugvaj
Mikronezija (Federalne Države)	Singapur	Uzbekistan
Moldavija	Slovačka	Venecuela
Monako	Slovenija	Vijetnam
Mongolija	Srbija i Crna Gora	Zambija
Namibija	Srednjoafrička Republika	Zelenortski Otoci
Nepal	Sudan	Zimbabve
Niger	Surinam	
Nigerija	Svaziland	
Nikaragva	Sveta Stolica	(Ukupno 162 države)

Napomena:

Ažurirane informacije možete pronaći na stranici: www.wipo.int/treaties/en/ip/berne.

Priručnici iz edicije „Primjena intelektualnog vlasništva u poslovanju“:

1. Kako se stvara žig: Uvod u žigove za mala i srednja poduzeća. Publikacija WIPO-a broj 900
2. Dopadljiv izgled: Uvod u industrijski dizajn za mala i srednja poduzeća. Publikacija WIPO-a broj 498
3. Izumjeti budućnost: Uvod u patente za mala i srednja poduzeća. Publikacija WIPO-a broj 917
4. Kreativan izraz: Uvod u autorsko i srodna prava za mala i srednja poduzeća. Publikacija WIPO-a broj 918

Sve publikacije se mogu naći u e-knjižnici WIPO-a na adresi: www.wipo.int/ebookshop

Druge publikacije na temu intelektualnog vlasništva dostupne su na:

www.wipo.int/sme/en/ i

www.wipo.int/sme/en/documents/wipo_sme_newsletter.html

Napomena: Informacije sadržane u ovom priručniku nisu zamjena za stručne pravne savjete. Njegov glavni cilj je pružanje osnovnih informacija.

Institut za intelektualno vlasništvo BiH © 2008

Izvorno izdanje na engleskom jeziku - WIPO © 2006

Bez pisane dozvole nositelja autorskog prava nijedan dio ove publikacije ne može biti umnožen, niti emitiran ni u jednom obliku, niti bilo kojim sredstvom, elektronskim ili mehaničkim, osim na zakonom propisan način.

Ovo izdanje je prevedeno i tiskano uz izričito prethodno dopuštenje Svjetske organizacije za intelektualno vlasništvo (WIPO), vlasnika autorskog prava, na osnovu izvorne verzije na engleskom jeziku koja je dostupna na www.wipo.int/sme/en/documents/guides/. WIPO ne preuzima ni moralnu ni materijalnu odgovornost za točnost prijevoda ili bilo koju drugu adaptaciju ovog izdanja.

Sva odgovornost je na Institutu za intelektualno vlasništvo BiH.